

PARALELNI SVETOVI

IZABRANE PRIČE

METAPHYSICA

Impresum

2017 (c) štampanog izdanja

Metaphysica

www.metaphysica.rs

Za izdavača: Aleksandar Dramićanin

Edicija: Reč i glas

Urednik: Milica Cincar– Popović

Lektor: Tamara Lujak

Naslovnica: Snežana Pešić– Rančić – Kontra (detalj), Bijenale crteža i male plastike 2016.

Izbor: Milica Cincar– Popović, Tamara Lujak, Violeta Dimitrijević

Klub "Reč i glas" i u ovoj 2016/17. godini raspisuje sada već tradicionalni konkurs za kratku fantastičnu priču.

Ovog puta, naziv konkursa je PARALELNI SVETOVİ, a Milici Cincar– Popović (Beograd) i Tamari Lujak (Beograd) pridružila se, kao treći član žirija, Violeta Dimitrijević (Toronto), profesor srpskog jezika, književni kritičar i PR kulture svoje domovine u Kanadi.

Elektroničku knjigu izradili i pripremili

NINE COMMAS

www.ninecommas.com

Predgovor urednika

○ književnom konkursu "Paralelni svetovi"

Ovo je već treća godina zaredom kako Klub „Reč i glas“ organizuje književni konkurs za kratku fantastičnu priču na srpskom, hrvatskom, bosanskom ili crnogorskom jeziku. Ove godine se konkurisalo ne temu „Paralelni svetovi“, a uz stalne članice žirija, Milicu Cincar-Popović i Tamaru Lujak, treći gostujući član bila je Violeta Dimitrijević, književni kritičar i profesor srpskog jezika iz Toronta.

U očekivanju da će nam se javiti uglavnom već poznati nam pisci, smatrale smo da ćemo mi, žiri, bolje obaviti svoj posao ukoliko radovi ne budu potpisani imenom autora, već šifrom. Naravno – psihološki tok u delima Tea Kosa, koji čini da reka događaja koji će dovesti do potpuno fantastičnog ishoda teče savršeno logično i prirodno; uzbuđljivu igru duhovnih i duševnih nijansi koju Vladimira Becić brusi minimalistički precizno, tako da naizgled sasvim statična situacija grabi čitaočevu pažnju neizvesnošću i svezvremenošću; potpunu realnost nerealnog u delima Mire Satarić, čija se dela čitaju sa punim poverenjem, kao što se gleda dokumentarni film; potragu za svetlom iz mraka realne i nadrealne svakodnevice i nalaženje izvora tog svetla u srcu čoveka, u suštini čoveka, koja dela Stevana Šarčevića podiže na nivo duhovnih otkrivenja, iznetih majstorskom literarnom veštinom – pa, bilo je nemoguće ne prepoznati ih. Dobro poznati autori svim ljubiteljima fantastike, obradovali su nas svojim učešćem na našem konkursu. Ali, među 99 radova koji su stigli u naše sanduče, bilo je neuporedivo više – neuporedivo – onih koje nismo mogli da autorizujemo jer nisu naši redovni učesnici, iako većinu čine već objavljavani i priznati pisci.

Tema „Paralelni svetovi“ autore je inspirisala na različite pristupe, te su nam stigli radovi koji predstavljaju:

- duboki lični doživljaj koji za ceo život ostaje u autoru kao tačka u kojoj se dva sveta spajaju;
- fantastičnu priču ispričanu u prvom licu sa ciljem da ukaže na neke opšte istine, ali pre svega da zabavi ;
- sagledavanje realnog iz drugog ugla, iz ugla „paralelnog sveta“, tj. sagledavanje druge dimenzije stvarnosti.

Nastojale smo da u svom izboru radova za ovu zbirku podjednako predstavimo sva tri pristupa. Prva tri mesta smo, međutim, jednoglasno dodelile pričama koje su se izdvojile od ostalih toplinom doživljaja, ljubavlju za čoveka i postojanje.

Nataša Bartula, pobednica ovog konkursa, predstavila je svojom pričom „Grom iz vedra neba“ kao paralelne sveteve ovom (u njenom slučaju, kanadskom), i svet svog

detinjstva, ali i svet doživljenog natprirodnog događaja. Iako zemlja njenog detinjstva više – takva kakva je bila – ne postoji, a prostori iz kojih je došao onaj natprirodni događaj – ko će znati gde su i kakav su – oba ta sveta sreću se u njoj sa ovim, realnim, i to kao životna mudrost. Karakteristike predanja opominju čitaoca, a forma ličnog doživljaja čini da opomena bude primljena i prepoznata srcem. Nakon čitanja Natašine priče, čitalac ne okreće stranu u potrazi za sledećom, već ostaje da, obavijen toplinom pročitanih reči, kontemplira nad njihovom porukom.

Dejan Andrejić, autor priče „San“ stvorio je delo kakvo i dolikuje profesoru srpskog jezika, u duhu i maniru srpske narodne fantastike. Priču prožimaju prepoznatljivo istinite psihološke reakcije deteta, koje ne dozvoljavaju ni trag sumnje u autentičnost predstavljenog događaja.

Aleksandar Marjanović, s pričom „Moja zvezda“, nalazi otklon od razaranja, koje bi lična patnja mogla da izazove, u zagledanosti u povezanost svemira. Sve i svi smo deo Tvorevine – niko nije sam, niko (i ništa) nije izgubljen.

Klub „Reč i glas“ oformljen je sa namerom da Tamara Lujak i ja, Milica Cincar Popović, doprinesemo širenju književnosti u koju verujemo i u čijem okviru i same stvaramo. To je književnost koja je, pre svega, inspirisana lepotom i smislom ovog sveta; koja autora, čitaoca i delo povezuje u ljubavni odnos. Jedan od vidova ovakvog našeg delanja je i godišnji književni konkurs za kratku fantastičnu priču. Ove godine, a uz pomoć Violete Dimitrijević, naš konkurs je u potpunosti ispunio svoj zadatak.

Milica Cincar Popović

Violeta Dimitrijević:

Utisak gostujućeg člana žirija

Čitajući priče koje su stigle na konkurs kluba „Reč i glas“, pružila mi se mogućnost da se upoznam sa delom velikog broja autora kojima se, pre svega, zahvaljujem na učešću. Poziv Milice Cincar– Popović da budem gostujući član žirija s radošću sam prihvatila. Gde je Milica tu je pre svega zanimljivo, a onda i književno izazovno, to se ne odbija.

Živim u Kanadi, rođena sam u Srbiji. U mom sebičnom genu je zapis avanturističke nomadske prirode koja nema geografski centar iz koga deluje, pa joj sve tačke sveta podjednako nisu važne, jer nisu povratne, ne idu od do, i nazad. Moj centar je književnost, Knjiga– Reč– Misao.

Po profesiji sam profesor srpskog jezika i književnosti. Iz tog ugla, mogu reći da su u svaku vrstu znanja zasnovanog na posmatranju, nesporno ugrađene zamke. Čurka sve do Dana zahvalnosti nije u stanju da predvidi dobrotu svog lagodnog života. Tog dana ona doživljava nešto neočekivano, što joj daje reviziju dosadašnjeg života. Nešto što je funkcionalno u prošlosti, jednim događajem postane opasna zabluda.

Ja se u književnosti zalažem za skeptika kao pokornog čitaoca koji sledi zanat, običaje i tradiciju, ali izražava neprestanu sumnju i time dostiže željeni spokoj. Roman, mit, priča, bajka imaju cilj da nas zaštite od kompleksnosti sveta i njegove slučajnosti, ali i da pomire dve stvarnosti. Postoji još jedna dimenzija narativnosti, a to je psihološka dobit. Skupljanje informacija je veoma skup posao, kao i čuvanje istih, i na kraju manipulacija njima. Niz reči u vidu simbola, naznaka, poetskih slika, prenesenih značenja, nadnaravnog; tako je lakše pothraniti u narativni zapis, koji ne mora nužno da bude uzročno– posledično vezan. Kauzalnost u čitanju knjiga je ništa drugo, nego logički obrazac koji se lako memoriše. Tako ja kao čitalac i svaki Pisac, stvaramo neumorno atmosferu za vanredni događaj koji željno priželjkujemo da se desi, usput odbacujući sve utešne nagrade, žrtvujući se za njega, živeći u katarzičnoj jednostavnosti jednog jedinog cilja.

Milica i Tamara su predstavile priče, a ja ću vam prikazati biografije prva tri nagrađena autora za kratku priču kluba „Reč i Glas“, koje su nam oni poslali.

Nataša Bartula je dobitnik I nagrade za priču „*Grom iz vedra neba*“, koju je poslala pod šifrom *Svetlost*. Nataša je profesor književnosti, živi u Montrealu sa mužem i kćerkom. U srpskoj školi održava jezičku vatru u tuđini. Objavila je nekoliko romana i priča za decu. Poslednji roman „*Lepa, mlada i usamljena*“, govori o ženi emigrantkinji i njenom snalaženju u tuđini. Piše na srpskom i engleskom jeziku. Rođena je u Bosni, gde je i odrasla u porodici prosvetnog radnika i muzičara, roditelja koji su negovali lepu reč i književnost.

Dejan Andrejić je dobitnik **II** nagrade za priču „*San*“ koju je poslao pod šifrom *Tatabrada*. Dejan je profesor srpskog jezika i književnosti iz Kruševca. Rođen i živi u Srbiji. Dovoljan uspeh. Koautor dve knjige aforizama „Četiri jahača srbokalipse“, dobitnik nekoliko nagrada na konkursima, objavljan u almanasima satiričnih priča.

Neki od njegovih aforizama:

„Ne volim tužne ljubavne priče. To mogu i sam“

„U Švedskoj ne pišu aforizme. Takav im je standard.“

“Sreća je da Srbija nema more. Ne bih mogao da zamislim Guču, *Exit* i beogradske splavove na jednom mestu.“

Aleksandar Marjanović Maki, dobitnik je **III** nagrade za kratku priču „*Moja zvezda*“, koju je poslao pod šifrom *Almar*. Aleksandar je rođen 1967. godine u Svetozarevu, od oca pronalazača i majke koja je pravila najlepše torte na svetu. Autostoper u univerzumu, trenutno u Parizu.

„Obilaznice predstavljaju sredstva koja nekim ljudima omogućuju da jure iz tačke A u tačku B, dok drugi ljudi jure iz tačke B u tačku A. Ljudi iz tačke C, koja se nalazi između ove dve i koju oni obilaze, često se pitaju šta je to tako lepo u tački A kad toliko ljudi iz tačke B žudi da se nađe u njoj i šta je to toliko lepo u tački B kad ljudi iz tačke A žude da se nađu u njoj. Oni često žele da se ljudi jednom za svagda odluče gde, kog đavola, žele da budu.“
Daglas Adams, autor najčudnije, najbizarnije, najuticajnije knjige. Bio je toliko lenj da čak nije stigo da napiše poslednju stranicu svog romana. Svi koji su pročitali knjigu „Autostoperski vodič kroz galaksiju“, znaju važnost peškira u univerzumu.

Zahvaljujem se autorima, čestitam nagrađenima, a čitaocima želim prijatno književno putovanje!

Violeta Dimitrijević

Toronto, 2017.

Paralelni svetovi

Izabrani radovi sa konkursa "Paralelni svetovi"
BG Storytelling kluba "Reč i glas"

Grom iz vedra neba

NATAŠA BARTULA

Prodoše decenije. Čak se i vek izmenio. Uplovili smo u doba bez granica i prostora, moderna tehnologija zasenila je priče iz davnina, pomrle su vile i vilenjaci; od vračara i veštica odavno su ostale samo priče i očerupane metle na kojima deca jašu igrajući se bića iz starih vremena, a ja ostarela, a još bistre pameti, pripovedam unucima priče iz detinjstva koje slušaju onako usput, vireći jednim okom u mene, a drugim u ekrane kompjutera.

A meni se čini, utonuloj u vekove, da je moje detinjstvo bilo juče i da baba Vrana još sedi na kamenu pored potoka sevajući tamnim očima iz kojih pršte varnice kao iz ognjišta.

Ležim naslonjena na meku livadu detinjstva, pored mena sekica Bojka, grickamo zelene travčice, protežemo se lenjo, zagledane u vedro nebo i golicamo jedna drugu nežnim vrhovima slamčica smejući se dečijim grlenim smehom obesnog detinjstva.

Leto je. Julski vreli žedni dan savio jaganjce u klupko, pa se zbili jedni do drugih i polegnuvši po travi dahću umorni od vrućine. Po okolnim proplancima bleje ovce i same popadale u potrazi za hladovinom. Čobanska frula utihnula. Čobani polegali po podnožju debelih stabala da predahnu. Kapama pokrili lice od sunca, izuli opanke da odmore žuljevite tabane, pa zadremali čvrstim snom.

Nedaleko od nas, na bistrom potočiću, majka ispira veš. Žuri jadicica pa nema kad ni da se čestito umije ni rashladi natekle članke od umora, već pogleduje u poodmaklo podnevno sunce brojeći otprilike sate i žurno trpa veš u sepet da se vrati zarana kućnim poslovima. Šestoro nejači, svekar, muž, ovce, krave, konji, svinje i paščad. Sve čeka na jadnu majku da ih nahrani.

Pojavi se odnekud i baba Vrana. Smrači se moja majka kad je vide, al' ne reče ništa. Ne sme. Svi znaju da je sa zlom babom bolje lepo nego ružno. I nas dve se prosto malo ko naježismo, prože nas neka hladna jeza, pa malo utihnusmo, jer su priče o vračari Vrani ulile strah i u nas decu, pa bežimo čim joj ugledamo pogrbljenu crnu senku u daljini.

„Ko god da vidi nesrećnu Vranu da mu ide u susret, nek se drži podalje ako može, a ako baš mora njenom stranom, bolje je uz nju nego protiv nje, al' gledaj da se što pre pobegne od nesreće“, ponavlja nam često majka dok nam sprema torbačiće sa kajmakom i sirom ispraćajući nas ranom zorom na čuvanje goveda.

Hukće majka, odmahuje glavom i potihom moli Očenaš. „Da se zlo odbije od naše kuće“, ponavlja. „Onomad se Vrana nešto zavadila sa Grujovom ženom pa podbacila jaje“,

nastavlja, „te im jadnicima zamalo ne izdahnu krava. Nateklo vime reko bi, 'oće da pukne. Da ne bi vidara Gruja da joj izbaja vime ode jedno živinče ni krivo ni dužno.“

„Juče se deda vratio sa volovima bez započetog posla“, šapućem, a Bojka me sve više steže ručicom i gricka travčicu zubićima koji već počinju da cvokoću od straha da bi je, onako u bunilu, progutala i ne osetivši. „Ljut deda, crven od jeda“, nastavljam, dok me i samu prolaze žmarci pri pomisli da je mog hrabrog dedu Vrana uspela da zaplaši. „Sreo sam onu nesreću“, psuje deda dok odvezuje volove i objašnjava začuđenoj majci. „Ako nju sretnem zarana kad krenem, nema od započetog posla ništa. Sto puta sam se uverio. Sve krene i završi naopako.“ „Ih daleko bilo“, dodaju obadvoje uglas krsteći se podignutih očiju ka nebu u molitvi za spas od zle Vrane.

Bacim pogled ka potoku i vidim, Vrana se smestila na poveći kamen pored majke. Drži dva manja kamena u rukama, tuče jedan o drugi i priča:

„Što me mali Jovica zakla po zaklanu grlu. Dabogda i njega zaklalo. Uginuo mi konj“, nastavlja. „Pripeli ga na proplanak poviše njegove kuće, a on tako pripet tu i izdahnu. Blizu jama, pa ko velim neka ga mali Jovica baci u jamu, al' neka odere kožu da mi sačuva za opanke da obujem decu i ukućane. Prista Jovica, ja se u mucu i poradovah. Bar neku korist da izvučem. Al' ne dade se. Jovica me ne poslušā, već baci konja u jamu neoderanog.“

„Možda se uplašio kakve zaraze“, čujem majku kako pokušava da umiri ljutitu babu Vranu. Ona i ne trepnu, već u mucu i besu srce joj ostade netaknuto, pa nastavi da kune. „Dabogda Bog naredio te udario grom i ubio i njegovu kobilu i ždrebe.“

„Nemoj tako, grehota je“, govori majka, „ta svi znamo da je Jovica najsiromašniji u selu i da i nema ništa drugo od živinčadi, no tu jednu kobilu i žrebe.“

Pogledam ja, tu u blizini na stotinak metara od nas stoje pripeti Jovičina kobila i ždrebe. Baba Vrana i dalje kune, a sve pogleduje čas u nebo, a čas ka kobili i ždrebetu.

Požuri majka, završi posao, natovari sepete na konja i ode kući, a sve se putem krsti i moli. Ode i baba Vrana i dalje kunući. Ostadosmo Bojka i ja. Ko malo i zadremasmo. Ne prođe zadugo, kad nešto zagrmi, puče, zatrese se zemlja. Skočismo obadve preplašeno, pogledasmo ka Jovičinoj ogradi i videsmo – leže kobila i pored nje ždrebe. Podigosmo oči ka nebu, a gore jedan mali sivi oblačić na plavom vedrom svodu, ode prosto lebdeći kao rukama odgurnut. Skupih ja hrabrosti, iza mene Bojkica, drži se drhteći za moju suknju, pridismo bliže kobili i ždrebetu, kad tamo – obadvoje uginulo. Grom ih pogodio, a pored njih spržena trava i crna linija kao rukom iscrtana.

Jovica ih zakopa tu na istom mestu. Nije ih nosio u jamu i nije ni kožu oderao.

Prošle i godine, umro Jovica, umrla i baba Vrana, a ostalo mesto gde je pukao grom iz vedra neba i crna neizbrisiva linija da nas podseti da bežimo od zla ako možemo i dok možemo.

San

DEJAN ANDREJIĆ

Nedeljama se budim vrišteći i dozivam majku. Ona mi briše oznojeno čelo i uljuljuje me natrag u san. Zabrinuta je. Sanjam starijeg čoveka sa šešikom koji zvoni na vrata naše kuće. Trčim i prestižem baku, majku i oca i, sav zajapuren i srećan, otvaram ulazna vrata. Čovek se lagano nakloni, skida šešir i smeši se. Lice mu je blago, malo više bledo nego kod drugih ljudi. Širi ruke, a ja pravim korak ka njemu. I padam u rupu, crnu i duboku, hladnu.

Posle dužeg ubeđivanja moj otac pristaje da me vode Cuki, vračari. Ranom zorom stižemo do njene kuće. To je čakmara na vrhu jednog ćuka. Oko nje polomljene jabuke i šljive, ko zna kada sadene. Vratnica, izvaljena i prelomljena, leži prislonjena na tarabe kao nešto umrlo, a nepokopano. Iznad uleglog krova od ćeramide vije se blede tanki dim, slab kao i kuća koju napušta. Sa drveta ispred nas sleće žerasti petao i kokodačući beži ka drvljaniku iza kuće. Čuje se i pas, iz potoka. Želim da pobegnem, uplašen. Baba pušta samo mene i majku. Kroz musav prozorčić vidim oca i strica kako puše.

Obred počinje. Baba majci pruža okrnjenu šolju kivanog nauta, sirotinjske zamene za kafu, i pokazuje na krevet. Smežurane ruke koje mirišu na cedilo, stavlja na moje vrele obraze.

– De, de, ne plaši se.

Posedne me na stoličicu i iz džepa prsluka vadi punu šaku bobovog zrnevlja. Baca ga na sto mrmljajući. Zatim se okrenu meni i čupne vlasi sa moje glave. Vrti ih među prstima, dok se ja uvijam da ne dreknem od bola.

– U san ti dolazi neki stariji čovek. To je tebi neko sagoreo crnu sveću i vezao put. Ovo mora da se završi danas ili će biti kasno – obrati mi se baba kao odraslom. Gledam čas nju, čas majku koja, izbezumljena, izvija vrat sa onog krevetića da bolje čuje vračaru. Otkud je znala? Žarom puni kadionicu i u nju baca tamjan. Sobica se puni mirisnim dimom. Njome kadi oko moje glave. – Da im se putevi zavrzu, da im oči iskoče u vodu, u šumu, za breg – zuje reči. Hipnotisan pratim njene mršave ruke u dimu. – Idemo napolje, na drvljanik – zapoveda ona naglo. – Samo on i ja! – brecnu se na moju majku koja se skljkoka na krevetac.

Klizamo se do drvljanika. Gomila starudije i trošni samar, zaostao iz nekih prošlih vremena, stoje zbijeni uz kameni temelj kućice. Na sredini te zaravni, presečene strminom koja pada u potok, stoji veliki hrastov panj i na njemu pobodena sekira. Oprezno gledam oko sebe. Sunce je odskočilo na krošnje drveća i zemlja se, zagrejana, puši kao iskuvana

zeleno– mrka krpa. Tamo, na kraju sela, okružena moćnim orasima, je naša kuća. Šta bih dao da sam tamo pod oštrom čergom.

– Eh, robe moj – reče baba Cuka, vrativši me u ne baš veselu stvarnost. Pod miškom nosi onog žerastog petla što je kokodačući najavio naš dolazak. – Sedi tu i, šta god da se desi, ne mrdaj – šapuće baba i poseda me na manji trupac neposredno uz panj. Posmatram petla. Njegova lepa muška glava nervozno se okreće čas levo, čas desno, negodujući na svom ptičjem jeziku. Bistro crveno oko gleda u mene sa mržnjom. Baba zuji svoju molitvu, dižući i spuštajući petla koji se otima. U sebi navijam da se pevac oslobodi i odleprša odatle. A onda se baba, podmlađena, okrete oko svoje ose, i tresnu petla o panj svom snagom. Pevac bolno kriknu, a perušine poleteše uvis. Hoću da vrisnem! Sa neviđenom lakoćom Cuka trže sekiru iz panja i znalackim potezom odseca petlu glavu. Krv me prska po skamenjenom licu i meša sa suzama, paleći mi oči. Teško dišem. Zuji molitva. Buljim u otfikarenu petlovu glavu. Zlobno crveno oko se muti, dok mozak postaje svestan svoje smrti. Ali, i dalje gleda u mene. Baba i dalje vrača, prskajući me krvlju petla. Dvorište iskače iz ležišta, okreće se oko moje glave i leti u nebo. Nakon toga se sve mračí, naglo. U nozdrvama osećam miris krvi i piljevine, a majka, sva u suzama, briše mi lice. Malo dalje otac i Cuka u razgovoru. On odmahuje kao da se brani od roja pčela, a baba kvrgavim prstom crta nešto na svom dlanu. Stric naslonjen na jabuku, odsudno gleda u daljinu. Otac prilazi i hitro me diže u zagrljaj. Osećam njegov dah na obrazu. Damari srca kao da će iskočiti iz velikih grudi. I moj veliki tata se boji.

Spuštamo se u nevelikoj koloni. Na strani brda koja se oštro uzdiže nad putem igraju na suncu naše senke. Magla, zakačena za krstovima, umire na svetlosti. Groblje. Prvi put sam tu. Cuka i majka, brze senke, minu pored nas, žureći ka jednom od grobova. Tamo stavljaju spremljene stvari, ljubeći svaku od njih brzo tri puta. Seku jabuku na pola i jedan njen deo spuste na krst, a drugi daju meni. Zalogaj mi staje u grlu.

– Jedi, sine – čujem glas oca. Vidim ga kroz slepljene trepavice. Prvi put me zove sinom. Gutam ostatak jabuke, ne žvaćući. Baba mi tutne nešto u ruku.

– Sad da odeš do groba, da se prekrstiš i zapališ sveću. A ovo da zakopaš u grob. I da se nikad ne osvrneš. Jasno? Gledam u dlan. Na njemu smotuljak. Nešto tanko i oštro u njemu bode mi dlan. Primam sveću od strica i krećem ka grobu. Ne plašim se. Krstim se brzo. Ledenim prstima lomim skoreli vrh groba i guram smotuljak u rupu. On se otvori i u rupu sklizne srebrni krstić na lancu. Isti onakav kakav mi je u amanet kao bebi ostavio moj deda Milan onog dana kada je, pogođen gromom, umirao ćutke, okružen najbližima. Dižem pogled. Na sivom kamenu bleđa slova MILAN ANDREJIĆ. Okrećem se ka ocu, pa ka majci, izbezumljen. Stric se krsti krupno, domaćinski, i kreće prvi. Nas troje za njim. Samo baba ostaje kod groba. A ja kradom bacam pogled ka grobu svog dede. Sa slike me gleda čovek blagog lica sa tamnim šeširom na glavi. Smeši mi se.

Moja zvezda

ALEKSANDAR MARJANOVIĆ

Čekao sam je satima. Držim telefon, cigaretu i gledam u... zvezdu. Moju zvezdu. Kad sam bio klinac, pročitao sam, negde, da postoje zvezde koje mi vidimo iako su one završile život pre mnogo hiljada, miliona godina. Ugasile su svoj sjaj, umrle. Nama i dalje sjaje, zbog udaljenosti, jer svetlost još uvek putuje do Zemlje. Kako mi je to bilo čudno, strašno, neverovatno. Gledao sam, sećam se, koja bi to mogla da bude na nebu mrtva zvezda, a i dalje isijava svu svoju snagu. Onda sam rešio da nađem jednu malu, trepereću, između Malog i Velikog medveda, i da je pratim. I evo, i posle dvadeset godina i dalje treperi. Dao sam joj ime. Mala. Ispostavilo se da Mala ima zvanično ime. Dra.

Zašto je nema? Neću je zvati. Obećala je da će doći. Pored mene, niz stepenice, prošao je pas. Rekla je da će se preseliti kod mene, da ne može više da izdrži. Biljana, javi mi bar, da ćeš doći sutra, sledećeg meseca, za godinu dana... Ne, telefon bleji u mene i ja u njega. Nisam ni primetio da pas sedi ispred mene i maše repom.

– Kaži majstore, šta je bilo? Hoćeš da mi praviš društvo, da je čekamo zajedno? Dođi. Približi se i zadovoljno me pogleda.

– Znaš li ti majstore koliko ja nju volim? Možda previše, ko bi znao? Možda to nije ljubav? A ja sam baš naš'o koga ću da gnjavim. I ti sigurno patiš za nekom kućkom, je l' da? Češkao sam mu čelo i vrat, pribio se uz mene.

– Zbog nje sam se navuko na heroin... Da. Kad ih je napustio otac, promenila se. Prelepa, prepametna. Neko čudno društvo se isprečilo između nas. Izbegavala je sve iz detinjstva. Morao sam da joj budem blizu. I desilo se, zajedno smo otvorili vrata pakla.

Zapalio sam još jednu i pogledao telefon. Ništa.

– Nego, čiji si ti pas majstore? Kako si znao da mi treba društvo, a? Biljana je imala psa kad smo bili klinici. Laki, blesavi bokser... A da znaš kako je crtala, kakav talenat! I ja sam kriv. Ma samo da dođe, da pobegne od onog debila, dilera. Vodim je na selo, godinu dana... Dve ako treba. Ja sam se skinuo, odavno sam čist. Neka me ostavi posle, nije mi bitno. Samo da živi. Hoću da bude srećna. Znaš...

Pas je nestao. Pogledao sam malu, treperi ali slabo. Oblačno je malo. Uzalud sam se okretao i tražio majstora da mi pravi društvo. Nema ga.

– Sinko...

Uplaši me promukli glas. Okrenuh se. Baka, pogurena, vuče ceger do patosa. Jadena. Ima više od osamdeset godina, sigurno.

- Molim te ako možeš da mi pomogneš uz stepenice, ne mogu sama, ljubim te.
- Naravno, gospođo, odmah.

Polako sam se peo stepenicama, sa cegerom u ruci. Bože šta nosi u ovom cegeru? Meni je muka koliko je težak. Pomislih, da je svu muku iz svog života spakovala u njega, ne bi bio ovoliko težak. Glupo je da je pitam. Stajao sam na vrhu stepenica, koje vode na glavnu ulicu i čekao baku. Setih se da mi je Biljana jednom rekla, davno, da ne želi više da živi. Pitao sam je, tada, zašto? Samo je ona umela da me ubije svojim odgovorom. Rekla je: A zašto da živim? Baka mi je uzela ceger iz ruke, lagano, kao da u njemu nema ničeg.

- Hvala ti sinko, da si živ i zdrav.
- Nema na čemu, stvarno.

Silazio sam stepenicama i pokušavao da nađem Malu na nebu.

- Ona neće doći sinko, znaš to? Neće doći...

Zvezdano nebo mi se zavrtelo i hladan znoj mi obli grudi i leđa. Okrenuh se i podoh nazad prema baki. Stadoh ispred nje, izbezumljen.

- O čemu pričate gospođo, ko ste vi?

Polako je podigla glavu. Oči. Poznajem ih. Tamno plavo, crno i sve boje ovog Sveta! Sa čudnim osmehom me je gledala neko vreme i krenula dalje. Krenuh za njom. Zvonio je telefon. Zoki. E, ako opet zove zbog para, preterao je. Pre neki dan sam mu "pozajmio".

- Kaži Zoki, u gužvi sam, ako zoveš zbog kinte... nemoj, molim te...
- Brate... U urgentnom sam... Biljana se predozirala. U komi je. Ništa nam ne pričaju... Dođi, molim te.

Okrenuo sam se, bake više nije bilo. Gore, na nebu, Male više nema... Ne treperi.

Devojčica iz skloništa

ALEKSANDRA FILIPOVIĆ

Juče su ubili Kenedija.

Od onog dana u skloništu zgrade u samom srcu Beograda prošlo je više od devetnaest godina. Kosa mi je već ponegde seda, ali ne prođe ni noć, da se snevajući obliven znojem, ne probudim. Iz kredenca kraj kreveta vadim požutelu *Politiku* i dugo gledam u sliku devojčice koja me, smešeći se, posmatra sa naslovne strane.

Noćas, dok napolju vrišti košava i ja kroz prozor podstanarskog sobička naslućujem duboke vode Dunava što vijugaju kao nedokučive reke vremena, usuđujem se da prvi put progovorim i zapišem nekoliko redova o tom danu. Počecu tako što ću na vrhu lista ispisati današnji datum, a dalje sve prepuštam drhtavoj ruci sećanja.

Napisano 23. novembra 1963, u Beogradu

U skloništu je bilo mračno, samo bi u ponekom uglu zatreperio plamen sveće i grimizna svetlost obasjala, od senki i strave, izobličeni lik. Vazduh je bio težak od straha. Mirisao je na urin. Ljudi su, praznih pogleda sipljivo dišući, ćutali i grčevito stezali decu, kao da će ih telima sakriti od nadolazeće smrti. *Leteće tvrđave* su čitav dan urlikale tvoreći pustoš pod svojim hladnim senima. Sada se već neko vreme nije čulo ništa.

Sedeo sam na rastočenom buretu u najmračnijem uglu skloništa. Blizu mene nije bilo ljudi. Tako volim. Po zidovima je gmizala vlaga. Mirisala je na zemlju iz svežih grobova. Negde sa tavanice, na leden kameni pod, kapala je voda. Bio je Uskrs, ali mi se iskonska studen uvukla u kosti, pa sam drhteći, oko sebe stezao sivi vuneni kaput pun rupa. Tada sam već prestao da osećam strah, samo sam čekao da konačno postanem prašina, pa da me u nevidin razveju divlji severni vetrovi.

Najednom, nešto me je dotaklo po ramenu. Okrenuo sam se i ugledao devojčicu. Nije mogla imati više od šest godina. Nosila je belu haljinicu sa sitnim ružama, koje su se crvenele kao kapi krvi. Plave oči gledale su me, smešeći se.

„Jesi li se izgubila, malecka? Gde su ti roditelji?“, progovorio sam lenjo.

„Ne znam“, rekla je tiho. Nedostajala su joj dva gornja sekutića.

„Hajde, naći ćemo ih.“

Dok sam ustajao, devojčica je uperila prst ka nečemu što se nalazilo iza mojih leđa. Tek tada sam, naprežući oči, u tmuni primetio mnoštvo buradi nabacanih uza zid gotovo do plafona.

„Iza“, procedila je.

Kao da me je neko ošinio korbačem, ne časeći ni časa, skočio sam i počeo da razgrčem tešku burad. Očekivao sam da ću svakog trenutka naići na zgnječenu šaku žene, kažiprsta ispruženog kao da optužuje, ili na obnaženo koleno muškarca koje viri ispod poderanih krvavih pantalona. Skloništem je odjekivala lupnjava i osetio sam desetine upitnih pogleda na svojim leđima. Devojčica je pratila svaki moj pokret.

Najednom, dok sam sklanjao poveće bure koje se ispočetka nije videlo, ukaza mi se, kao crna razjapljena čeljust, nekakav tesan lagum. Iz laguma pokulja drevni mrak, zaboravljen i taložen bog zna koliko vremena. Pogledao sam u pravcu devojčice, ali nje više nije bilo kraj mene. Na mestu gde je stajala, našao sam samo nekakve izgužvane novine. Strpao sam ih u džep. Nikada se ne zna kada mogu zatrebati, papir je u ratu prava vrednost. Zakoračio sam u lagum. Sa plafona su kroz kamen i zemlju, kao kvrgave kandže, prodirale žile korenja. Mirisao je na trulež. A onda me je, kroz vazduh zgusnut od nagomilanog vremena, pomilovao jedva osetni vetar. *Lagum vodi negde!*

„Ljudi, ljudi... ovamo je tunel, tu blizu... brzo, pobećićemo!“, grcao sam. Posrćući, otrčao sam do sredine skloništa. Oči su mi caklele ludačkim sjajem dok sam mlatarao rukama, pocupkujući i tresući se kao u groznici.

Danas, kroz gustu koprenu zaborava, do mene nepromenjeni dolaze poslednji začuđeni pogledi ljudi iz skloništa, što se okreću od ludaka, u najmanju ruku lakrdijaša, koji zahteva da ga prate kroz neki crni tunel koji se svakog časa može urušiti ili ih zavesti tako da mračnim podzemnim lavirintima tumaraju kao krtice, dok ih snaga ne izda i jedan po jedan ne postanu hrana pacovima i avetima.

Niko se nije pomakao sa mesta. Pogledom sam potražio devojčicu. Nisam je video. A onda, iznad naših glava ponovo zagrmeše avioni i negde u blizini pade bomba. Sklonište poče da se ruši. Kao mahnit utrčah u lagum, ostavljajući vrisku i plač za sobom. Ne znam koliko sam vremena tumarao po mraku. Saplitao sam se; usta su mi se punila mekim blatom. Kao slepac grabio sam neprobojnu tminu. U ušima mi je bubnjalo. Zemlja se krunila svaki put kad bi bomba pukla. Svet se rušio.

Činilo mi se da su prošle godine do trenutka kada se lagum konačno proširio i kada mi je zenice ošinula jarka dnevna svetlost. Čuo sam poj ptica i zelene livade koje su se otvarale preda mnom dok sam izlazio iz mraka, izgledale su kao rajske, pa nisam bio sasvim siguran jesam li živ ili mrtav. Srušio sam se na meku travu, zajecao i izgubio svest.

Kada sam se osvestio, grčevito sam stezao novine koje sam nedavno podigao sa poda skloništa. *Politika*, pisalo je na naslovnoj strani. Preko cele stranice, velikim slovima bio je ispisan neki nerazumljiv naslov, *Devojčica stradala u svom domu od NATO bombe*. Ispod naslova, sa slike smešila mi se devojčica koja mi je nedavno u skrovištu pokazala lagum. Na vrhu lista bio je odštampan datum, april 1999. godine.

Duša sa usana

ALMA ZORNIĆ

I to večer prišla sam prozoru kao i prethodnih večeri, razgrnula zavjesu i spustila čašu punu vode na radijator. Za nju. Da pije kada ožedni. Prošlo je dvadeset i tri dana kako me je napustila. Dvadeset i tri dana kako je čekam da se vrati. Da mi dođe u snove. Iz noći u noć gledam gustu žutu zavjesu išaranu ogromnim laticama crvenog tulipana kako miruje. Kažu da mora doći. Da će njena duša ožedniti. I ja je čekam. Osluškujem tišinu. Opipavam mrak očima. Umorna sam i slomljena. Kapci mi sami padaju dok se borim da ostanem budna. Iz polusna me trzaju zvuci koji dolaze svana. „Doći će!“, ponavljam u sebi, „Znam da hoće!“ Ja sam poput mačke koja vreba svoj plijen. Stapam se sa krevetom. Nevidljiva sam i nečujna. Ne dišem. Ne trepćem. Ne postojim.

Mama je umrla jednog hladnog, ratnog martovskog dana. Iznenada. Kažu od izljeva krvi u mozak, ali ja znam da je umrla od tuge i bola za svojim. Otišla je u tišini, mirna i povučena kakva je uvijek i bila. Stajala sam na istom ovom prozoru i posmatrala ucrvane hrpice snijega kako se bore na promrzloj zemlji, kada mi je tata rekao da je umrla. Dani su prolazili. Tuga i bol su bili sve veći. Rovarili su u mojim grudima. Stezali mi srce oštrim kandžama. Grebali ga i čupali. Kidali ga u hiljadu sitnih komadića.

Na prstima sam došla do svog kreveta i zavukla se pod teški vuneni jorgan. Bio je hladan i vlažan, sa mirisom ustajalog mema, ali pružao mi je utočište i mir u besanim noćima. Mjesečina se probijala kroz zategnute folije na prozorskim oknima i zabijala se u gustu zavjesu. Tamne sjene ogromnih latica tulipana plesale su razigrano, pozivajući me da nijemo pratim njihovu igru. Volim sjene. Njihovu magiju. Negdje u daljini čuo se zvuk kukavice sa starog drvenog sata kako doziva ponoć. „Deset! Jedanaest! Dvanaest!“ brojala sam u sebi. Tada bi zvukovi utihnuli.

Do mene je dopiralo samo tiho kuckanje vjetra po debelim najlonima. Kao da je osluškivao moje misli i želje. Čeznula sam da razgrne teške zavjese i umota me u svoje ledene prste, podigne visoko u nebo i povede sa sobom. Negdje daleko. U drugi svijet. Drugu stvarnost. Drugu dimenziju.

Mjesečina je obasjala sobu. Bijela i mliječna. Gusta i sjajna. Izgledalo je kao da se sam mjesec spustio nad Ali-pašino polje i ušao u moju sobu. Sa plafona i zidova iščezli su široki tulipani, a umjesto njih u mene su gledale otužne sive tapete i bijeli plafon. Zavjesa je bila širom razgrnuta, kao da iščekuje nezvanoga gosta. I dalje sam ležala nevidljiva i nečujna, ali sada u nevjerici i strahu.

Iznad visokog regala na suprotnom kraju sobe, u samom ćošku, na plafonu, čučala je

tamna sjena. Sa svakim mojim treptajem oka širila se i pomjerala. Rastezala se i skupljala, poput debele gusjenice, i tromo klizila ka meni. Na kraju se slila u kapljicu punu crnila i zaustavila tačno iznad moje glave. Osjetila sam jezu u obamrlom tijelu. Treptala sam panično gledajući kako mijenja oblik. Iz teške i mutne kapi pretvarala se u ljudsko lice. Deformisano i sivo. Koščate izbačene jagodice titrale su na ispijenim i mršavim obrazima iznad kojih su zjapila dva crna otvora umjesto očiju iz čijih je dubina vrebalo iskonsko zlo. Ispod zategnutih, sasušanih usana izvirivali su veliki, žuti zubi. Usne su se razvlačile u blagi osmijeh i šaputale mi.

„Dodi!“, glas je bio tih i umilan. Nježan.

„Kreni sa mnom!“, bilo je nešto poznato u njemu.

„Trebam te!“, gledala sam prestrašeno u jezivo lice koje je šaputalo majčinim glasom.

„Ne, to nije ona!“, napokon sam se trгла i pokušala izvući ruke ispod jorgana. Tijelo me nije slušalo. Ležala sam ukočena na krevetu i gubila se u virovima crnih očiju stravične nemani. Osjetila sam njene ispucale usne na svojim usnama i koščate prste na vratu. Pokušavala sam da se okrenem, da ih izbjegnem, ali stisak je postajao jači. Gušila sam se. Otvorila sam usta da udahnem zrak aledene usne priljubile su se još jače uz moje. Poput pijavice su mi ispijale dah. Teška sjena me prekrila. Pritiskivala me i stezala. U glavi mi je odzvanjao majčin glas.

„Samo se pusti!“

„Pusti se! Čuješ li me?“, postajao je glasniji i srditiji. Prodoran, bijesan i ljut.

„Ti si moja!“, šuštalо je u mojim ušima.

Košcati prsti nakaze stezali su mi čelo i nos, pokušavajući prodrijeti što dublje u mene. U moje tijelo, misli i dušu. Halapljivo je gutala moj bol i strah, ostavljajući prazninu u mojim grudima. Vrištala sam panično, a vrisak se gubio u razjapljenim, usahlim ustima crne nemani koja je rasla i bujala sa svakim mojim izdahom.

„Ti nisi moja mama!“, ponavljala sam panično u sebi, „Odlazi! Čuješ li me? Odlazi! Moja mama je mrtva! Mrtva!“ Niz obraze tekle su mi vrele suze i pržile kožu. Teška i gusta magla spasila se na moje trepavice i pritiskala mi bolne oči. Srce mi je usporavalo ritam. Predavalo se tami i zlu. Iznenada, jarka svjetlost obasja sobu, a neman ciknu poput ranjene životinje. Podiže usta sa mojih i pogleda me tamnim rupama na čijem dnu su tinjale rumene žeravice. Pramičci moje slomljene duše. Uдахnula sam duboko hladan zrak i vrisnula. Spodoba se ponovo pretvorila u crnu sjenu, koja je klizila po plafonu i bježala u tamu u ćošku sobe.

Pogledala sam ka radijatoru. Čaša bila je prazna. „Došla je!“, prošaputala sam i zatvorila umorne oči. Pored mene je ležala moja mama. Obasjana bijelom svetlošću, gledala me je i nježno se smiješila.

„Spavaj!“, poljubila me je u čelo i primila u svoj zagrljaj. „Napokon mir i tišina!“

Otvorite oči... Budni ste

DANA HILL

Jutro je počelo uobičajeno, gužvom u kući, opominjanjem dece da ustanu, da se umiju, obuku. I već tada je počela glavobolja. Blago pulsiranje u slepoočnicama koje se pojačavalo iz minuta u minut. Kad sam sela u kola, počelo je sa zujanjem u ušima. U početku je to bio tih ravnomeran ton koji sam ignorisala, ali već na prvoj raskrsnici zvuk je dosegnuo intenzitet sirene. Kao kroz maglu sećam se da sam decu odvezla u školu, a dalje znam samo za probadajući bol u glavi, zvuk sirene i jako svetlo koje ulazi ispod kapaka ma koliko ih jako stiskala.

„Otvorite oči...budni ste,“ rekao je nežan ženski glas i nakon trena zbunjenosti poslušala sam je i kao kroz maglu videla obrise ljudske figure pored mene.

Bol u glavi je nestao, isto kao i sirena, jedino što su mi ruke i noge delovali kao baloni, kao da nisam imala kosti u njima i nisam bila u stanju da ih pomerim. Ležala sam u nečemu nalik kadi. Bila sam gola, mokra i sluzava. „Gde sam?“ upitah panično, ali žena nije odgovorila, umesto toga je objasnila. „Ovo je skelet. Dok vam mišići ne ojačaju on će vam pomagati kod kretanja.“ Pogledala sam iznad sebe i primetila da mi se približava nešto metalno, nalik ljudskoj figuri. Kad je ta stvar počela da se obavlja oko mene, moje srce je ubrzalo, a dah se skratio, iako je bila nežna, mekana i topla. Smirila sam se kad je nestao onaj osećaj praznih ruku i nogu. Mogla sam da pomerim ruku. Obrisala sam vlažno, sluzavo lice i tek tada primetila da žena zapravo i nije žena već humanoid bez lica.

„Kakvo je ovo mesto?“ pitala sam pošto sam ustala iz kade i saznala da se nalazim u prostoriji veličine fudbalskog igrališta prepunoj kadica nalik onoj iz koje sam izašla. Neke su bile osvetljene i u njima su se nalazile ljudske figure, a neke od njih bile su prazne i isključene.

„Ovo je prostorija za hibernaciju.“ Humanoid me je uveo u belu prostoriju sa mnoštvom vrata. Otvorio je jedna od njih. Bila je to mračna ostava. „Ovde ćete se očistiti,“ objasnio je. Poslušno sam ušla u ostavu sa malom dozom straha koji se pojačao kad su se vrata zatvorila, ali tada je počela da me prska mirišljava topla voda, a nju je zamenio topao vazduh koji me je osušio.

Vrata su se otvorila i robot mi je pružio svetlo plavi kombinezon koji sam obukla.

„Sad ste spremni.“ Izvela me je u dugačak hodnik, gde me je čekala žena plave kose utegnute u pundu u plavoj uniformi sa sivim i crnim detaljima i jednom zvezdicom na ramenu.

„Dobar dan,“ pozdravila me je učtivo. „Kako se osećate?“

„Zbunjeno.“

„Da, buđenje je uvek zbunjujuće.“ Uperila je neki aparat u mene i nakon dva treptaja uz prijatan osmeh rekla. „Sve je u redu. Pođite sada sa mnom.“ Pratila sam je dugačkim metalnim hodnikom na čijem kraju su se nalazila vrata.

„Gde se nalazim?“

„Sve će vam biti objašnjeno.“

„Gde me vodite?“

Samo se osmehnula i shvatila sam da mi neće dati nikakve odgovore. Uvela me je u lift i izdala kratko naređenje „nivo pet“.

Nisam osetila kad se lift pokrenuo niti kad je stao. Vrata su se otvorila i nas je dočekaio nizak prosedi čovek strogog pogleda. Nosio je istu uniformu kao i žena, samo što je imao tri zvezdice na ramenu.

„Sve je u redu?“ pitao ju je promuklim glasom.

„Samo uobičajena zbunjenost,“ odgovorila je i predala displej kojim me je skenirala.

Žena se vratila u lift, a čovek mi je pokazao na sto i dve stolice koje su se nalazile na kraju prostorije. Sela sam na jednu, a on je zauzeo mesto na onoj prekoputa mene.

„Sada ćete mi dati kratke odgovore na pitanja i reći ćete ono što vam prvo padne na pamet. Bez razmišljanja.“

„Gde se nalazim?“

„Prvo moja pitanja pa vaši odgovori, onda, ako je sve u redu, vaša pitanja i moji odgovori.“ Pritisnuo je nešto na displeju i postavio prvo pitanje. „Ime?“

„Tina... Katrina,“ brzo sam se ispravila. Označio je nešto na displeju.

„Broj?“

„Broj?“ upitah zbunjeno, ali čovek je čekao odgovor pa sam rekla, „Osam.“ Strogo me je pogledao suzivši oči.

„Još jednom. Vaš broj... Ceo broj.“ Počela sam da diktiram brojeve koji su mi prvi pali na pamet. „Osam, nula, pet, jedan, sedam, sedam.“ Osetih da sam nešto izostavila, kao da treba još nešto da kažem, ali nisam bila sigurna šta, te sam dodala „I.“

„I?“

Nešto je ukucao u displej i na tren je delovao zadovoljan.

„Klasa?“

„Druga?“

„Klasa?“ pitao je ponovo, znatno strože.

„Prva?“ pitala sam. Odmahnuo je.

„Izvini,“ pritisnuo je nešto na displeju.

„Ne,“ pobunila sam se, „Jedan. Sigurna sam. Prva klasa. Katrina, 805177– I, prva klasa.“

„Ne. Ne možemo rizikovati. Moraćemo ponovo.“ U tom trenu osetih ubod u potiljak.

„Mama..mama kasnimo,“ probudio me je sin. „Mama, voziš nas? Hajde. Ustaj. Uspavali smo se.“

Pogledala sam na sat. Pet do sedam.

„Kako čudan san,“ smrmljala sam, polako se podigla i opipala potiljak i pod prstima osetila ubod komarca...Ili je to možda... Odjednom osetih probadajući bol u slepoočnicama, sirena je počela da zavija, a belo svetlo je ulazilo ispod kapaka...„Sada otvorite oči. Budni ste.“

Čvorište

DEJAN JOVANOVIĆ

Komarevac, izdašni potez golobočkog atara, obavijen je nečim što satima ne mogu da sperem sa sebe. U najboljem pokušaju da retkim ludama iznesem himerične utiske, rekao sam da imam lepka u krvotoku.

„Dobro nam je krenulo“, veselo su odgovarali. „I mi smo malo duvali.“

Tada je svet bio nov, opisao sam u *Pričama iz Geta* vreme svojih prvih sećanja. Stoletni dud nadnosi se sa raskrsnice triju kolskih puteva u Komarevcu. Igre čudovišnih slutnji. Kraj je već tri decenije nenaseljen. Nekadašnji retki žitelji bestragom su nestali. Odisali su prljavom, obhrvajućom vlagom, poput same udoline pune vrbaka, blatnih jazeva i zdepastih debala u kojima se gnezde stršljenovi. Glas se odbija od blagih strmina i hrastovih šumaraka. Božje zaleđe kao da se u nedogled pruža i kao da će te zauvek progutati.

Ipak, šumarci se završavaju na samo dvadesetak metara iznad puta. Dalje sledi duga padina, obrasla kupinama, ostrugom i čičkom, sve do drumova na dva sučeljena vrha Goloboka gde počinje civilizacija. Bandere, zvuk traktora, otužna muzika sa radia iznesenog u dvorište, *da čangrlja dok se zaliva bašta*, u sumračje vrata dušu lutalici koja se prvi put namerila u čudnovati predeo.

Vreme protiče. Donosi novo breme. Gusto šiblje sve više guta stari put. Stižem do drevnog duda sav izgreban, u znoju i svrabu od uboda insekata. Venci i girlande od poljskog bilja, vise sa debla. Novi prizor. Nekadašnji stanovnici Komararevca otelotvoreni su sudarom suptilnih energija. *Tripuješ za medalju*. Nikada rođeni. Nova misao koja mi se bez razmišljanja javila. *Dobro nam je počelo*.

A nekad, pokladari bi stizali pred moj dom. Smešne glavudže. Krpenjače. Alo, bre, manijaci, nemate pametnija posla nego da plašite decu unaokolo!? Ali tada, osećao sam samo trulež. Jedan svet nagrizao je drugi. Poklade su, po prirodnom ćefu, padale u sunčane zimske dane. Maskirani ljudi stapaju se sa rastapanjem snega, pretvaraju se u vlagu i kal, u zazor, kao da sa čvorišta dolaze. Baruštine, kaljuge i senovitost Komarevca izrodili su utiske koje sam iz detinjstva doneo u zrelo doba. Ili sam, možda, sopstvenim utiscima stvorio podneblja koja su se sudarila na *Dudovom Čvorištu* i tako volšebnim bićima postao bog.

Iz podnožja zaparložene njive posmatram Srejića ambar, u napuštenom dvorištu, koji mi se kazivao kao kula iz bajke. Sunce blješti na krovu. Čeznuo sam da odem donde i nastavim dalje, do u beskraj. Da lutam, i ništa više. Da korake svoje u bajku metnem. Obišao sam opustelo domaćinstvo tek kada sam odrastao. Seosko dvorište kao i svako

drugo. Ambar kao i svaki drugi u ono vreme skrivao je tajnu do koje sam izgubio put i jedino joj u davnašnjim snovima kretao. I limeno čudovište – koje sam tek sada, kad *limeno* stadoh da pišem, imenovao – bi se isprečilo. Ne vidim ga. A škripi i klepeće i grebuće vibracije klize svetom. Limeno čudovište ima srce od hladnoće i noge mi se pred njim odseku. Zažmurim, poletim u nazad, i oči mi se u krevetu otvore.

Dremež je prijao kad bih se okrenuo zidu. Jezivi snovi su čekali plen. Nekada, na mestu zvanom Geto, drugar me je često budio:

„Brate, pomeri krevet. Duše prokletih u zidovima žive.“

I u skorije vreme san me je vodio Komarevcu. Ogromni gmazovi vrebaju pored puta. Tiranosaurus– krokodili. U barama se mrsi na hiljade zmija. Budim se bez straha, hoću da shvatim. I misli nikuda ne teku.

I došlo je vreme kada je mesna zajednica sprovela razbojnički pohod na zaparložena imanja. Prevarom i obmanjivanjem suda bogatuni su utrostručili posede i moja parcela zvanično pripala nekom ljigavom škembonji što se duvaka svojim prilozima crkvi i hvalama kojim ga paroh obasipa, grabeći devize sa oltara.

Boli.

U gluvo doba lajt šou para nebo sa Srejića ambara. Tramvaji zvrje. I san se ponavlja. Ustajem i vrtim se po sobi. I san raste. Pored prugâ niču zgrade. I klubovi u suterenima, busije tajnih društava, boema i mistika. Jednog dana, Komarevac će tako izgledati. A tamo više ništa nemam. *Tada nećeš ni biti živ, budalo!* Logičan razlog ne suzbija patnju. *Tramvaji su u budućnosti primitivna mašina!* Urbani Komarevac nije budućnost. Postoji, baš sada, samo bi trebalo naći procep.

Poznajem izmišljene likove koji to umeju.

Aha!

Ponovo krećem kroz šiblje izgubljenog puta. Sa čvorišta vidim ljigavog škembonju. Ore moju njivu. Vrbe se povijaju na vetru i novo lišće treperi u krošnjama. Nisam besan. Samo lagan. Za mnom stupaju legije još neimenovanih fantastičnih bića. Zemlja tutnji. Nebo podrhtava. Ljigavac zaustavlja traktor.

„Odlazi sa moje zemlje.“

„Koje, bre? Mo'a njiva! Sud rek'o da mo'a!“

Ćutim. Nešto nevidljivo dodiruje mi lice, kao blagi elektricitet. Škembonja se najednom stresa.

„Odlazi sa naše zemlje“, čujem tihi horski bruj iza leđa. Um stvara onostranu vibraciju glasova, da objasni drhtaj dušmanina. Ponovo se stresa, znatno upadljivije. Okreće traktor, preti, ripa u sedlu. Odlazi.

Tužbu nije podneo. I u njivu više nije stupio. Papire koji su mu davali pravo vlasništva

pojeo je Šušovko, sablasni pacov iz rase *birokratocida*, nakon čega se zavalio i zasukao omašćene brke, ako mi verujete, verujte da su me demoni spasili seoskih lešinara i sudskih izvršitelja. Snovi su me darovali inatom i sada mirno krećem u žurku po nedodžiji. I sve žene o kojima sam maštao u taj svet useljavam. Pretvoriću ih u vile šljivika, u vile budžaka i korovljaka, u vile livada, žitnih polja, u kukolj žitnih polja, u vile strnjišta i šuma, u vile skrivenih dveri i vile svetog druma.

Žed

NATAŠA MILIĆ

Bol. Teče od potiljka ka temenu, peni kod slepoočnica i ponire ispod levog oka.

Nikad, nikad više neću da pijem... ovoliko. Niti žestoko. A neću, vala, ni u onakvom ćumezu, makar bila trezna do kraja svojih dana!

Ovo mi je drugo pijanstvo u mesecu, a sedmo ili osmo u poslednjih godinu dana. Postala sam ozbiljna, neporočna. Stub društva, takoreći. Ne skitam niti menjam ljubavnike. Čak sam i cigarete ostavila. Živim da bih radila i radim da bih zaradila za život.

„Zar jedna uravnotežena cura ne sme povremeno da se opusti?“, pitao me je usukani barmen sinoć, u klubu. Njega se jedinog sećam od prethodne večeri i to ne najjasnije. Bleštavo beli zubi, zaleđeni osmejak na licu mladog starca. I pogled koji kao da dolazi iz velike daljine. Nisam mogla dugo da ga gledam u oči, kapci su mi ionako otežali...

Jutarnju tišinu prekida lupkanje viskoih potpetica. Ulicom promiče elegantna ženska prilika. Pridigla sam se, ispratila je pogledom, ali nisam uspela da vidim lice. Šteta. Gospođa s leđa baš dobro izgleda. Visoka je i vitka, pomalo krutog držanja. Poslovna žena, verovatno.

Ali, nije radni dan, zar ne? Zapila sam se u petak, ne bih mogla da prespavam subotu i nedelju!

Ipak, ona žena nekud žuri. Žustro korača, mada joj hod nije mladalački lak. To se odmah primeti. U njenom lepom telu ima nešto tromo, nešto neosporno sredovečno. Ne mogu da joj odredim godine, ali sam sigurna da nije mlada. Ružna je starost, ružna, uh! Možda je ovako našminkana najružnija.

Protežem se kao velika mačka. Mamurluk prolazi, glava me sve manje boli. Osećam se čak neobično bodro, ako se imaju u vidu okolnosti.

Sve moje pijanke liče kao jaje jajetu. Opijam se brzo, uvek među nepoznatima. Prošlu izdvaja to što se, očito, nisam dovukla do kreveta, nego sam cele noći drhtala na klupici u parku. Mada, imam ja i gorih uspomena.

Recimo ono kad sam se probudila na kineskoj pijaci, do vrata uvijena u sintetički tepih najlošijeg kvaliteta, u društvu kosookog momka koji je govorio isključivo maternjim jezikom. Ili kad me je rundov lualica spasio od smrzavanja na ulici tako što mi je lizao lice dok se nisam probudila.

Pokušala sam da prizovem u sećanje zbivanja od prethodne noći, a onda mi na um pade da sam se jednako uzaludno trudila i u pogledu kineskog tepiha, pa odmahnuh

rukom.

Park je nov, nisam znala da u Beogradu takav postoji. Nigde papirića, trava se zeleni kao u slikovnici, uredno ošišana kao hm... tepih.

Ka meni je išao čovek u neobičnoj uniformi. I njegovi su koraci bili teški, kotrljao se kao da ima sto godina. Ipak, kad mi se približio, videla sam lice mladog čoveka.

Brr, neću više da pijem onoliko!

„Park još nije otvoren“, opomenuo me je.

„Htela sam nešto da zamolim“, počeh ljubazno, iako na njegovom licu nije bilo ni trunke predusretljivosti.

„Da pitam“, ispravila sam se. „Nemojte me shvatiti pogrešno, ali... Gde smo mi sada?“

„U parku“, odgovorio je nakon kraćeg razmišljanja.

Šta da se radi? Napustila sam park i krenula putem kojim je malopre prošla poslovna ženska. Poslovni ljudi uvek znaju kud idu. Ili bar tako izgledaju.

Meni je ulica, upravo kao i park, upravo kao i sve dokle pogled doseže, potpuna tuđina.

Učinilo mi se da vidim neke poznate građevine, ali je njihovo okruženje bilo drugačije. Ako nastavim da hodam, možda ću doći do mesta koje ću prepoznati.

„Zar ovde nije bilo igralište?“, upitah plavokosu prolaznicu umornih očiju.

„Kakvo igralište?“

„Obično, za decu, ljuljaške i klackalice?“

Plavojka se uozbiljila, gotovo namrštila na mene. Umorne oči, koje su na njenom glatkom licu bile kao tuđe, oživeše na ovo pitanje.

„Kome treba igralište kada nema dece?“

„Biće ih, možda, jednom.“

U ovoj je rečenici bio ceo moj stav prema potomstvu. Nisam mogla razumeti zašto se plavojka žesti oko tog tako nebitnog pitanja.

„Vi, gospodice, mora da se od poslednjih! Zato ne uvidate ozbiljnost Zabrane. Novi Beograd II nema igrališta zato što se već četiri veka ovde nije rodilo dete. I dok bude po razumu, neće se ni rađati. Vama, poslednjima, eno pustara, pa tamo sebi stvarajte novi svet. Volite se i množite, gajite vaša čeda, ali nam hranu i lekove nemojte tražiti. Zna se da nema dovoljno za sve, nikad nije dovoljno. Vi to znate, pa opet... Ne cenite poklonjeno, nećete večnost!“

Plavojka ode, a ja nastavih da tabanam čudnim ulicama Novog Beograda II.

Sunce je bilo visoko na nebu, a ja umorna, gladna i žedna. Naročito žedna. Umrla bih

za čašicu žestokog. Torbu sam izgubila, nemam novčanik, a ne bi vredelo ni kad bih ga imala. Veliki sat ispred novog, neznanog tržnog centra pokazuje dvanaest i petnaest, dvadeset dva stepena i vedro nebo na dvanaesti dan oktobra. Zatvorila sam oči, jer ne želim da vidim koje godine. Osećam kako mi ispod spuštenih trepavica probijaju suze. Nemoguće! Nije ni oktobar.

Neutešno jecam u času kad mi prilazi mršavi mladić koji deluje preparirano više no iko iz Novog Beograda II. Sipljivim glasom mi hvali kosu, zube, ten. I njegovi su zubi veoma beli, neugodno savršeni. Neobavezno ćaskamo. Napokon, on daje predlog na koji hitro, bez razmišljanja klimam glavom i kažem: „Ako može bez jetre, druškane.“

„Ne, primam samo keš.“

Unese mi se u lice, surovo blesnu zubima i cimnu me za rame tako da smesta otvorih oči u klubu sa duge strane reke, posle ponoći, na ogromnoj vremenskoj udaljenosti.

„Ma, šalim se“, reče. „Popij nešto na moj račun.“

Ja, međutim, više nisam bila žedna

Bauk

IVAN RISTIĆ

Pred vama je tekst zasnovan na tonskom zapisu zabeleženom za vreme moje nedavne posete Majdanu. Tonski zapis predstavlja moj usmeni izveštaj tokom samog istraživanja, čiju sam sadržinu od reči do reči preneo na papir, a potom i obradio u elektronskoj formi. Nakon sitnih izmena, uz neophodnu autocenzuru i dodatkom, naizgled irelevantnih komentara, zapažanja i misli, dajem vam na uvid delić beleške, dnevnika ili kako god želite da nazovete ovaj pisani dokument o nečemu što sam lično iskusio. Nekom drugom prilikom objaviću i fotografije načinjene unutar tajanstvenog rudnika. Redovi koje upravo čitate nisu delo fikcije i nadam se da će služiti isključivo kao važno upozorenje svima koji se usude da oskrnave mir i zagrobnu tišinu naizgled davno napuštenih podzemnih odaja.

„Mračno je i tiho. Hladno mi je. Drhtim. Nije u pitanju samo moja zimogrožljivost već i osećaj grozničave jeze koji me je obuzeo na samom ulazu u Majdan. Sa uključenom čeonom lampom i mobilnim telefonom u ruci, ulazim dublje pod zemlju. Još napolju sam uključio diktafon na mobilnom telefonu, želeći da ovekovečim svaki trenutak proveden na ovoj, do sada, nedovoljno istraženoj lokaciji. Osim toga, sopstveni monolog će mi svakako pomoći da se osećam manje usamljeno. Kolege će danas biti zauzete tako da sam na teren krenuo sasvim sam. Nadam se da će mi cenjene kolege oprostiti što sam se drznuo da istraživanje obavim sopstvenim trudom i umećem... Za početak pratim putanju dugačkih, mestimično demontiranih šina koje su nekada činile sistem za prevoz uglja. Zastajem da fotografišem stari vagon pun raznoraznog smeća. Tu i tamo proleti poneki slepi miš. Sve u svemu ništa čudno. Baš kao i u svakom drugom napuštenom rudarskom oknu...”

Član sam speleološkog kluba „Rok“, diplomirani sam etnolog i strastveni putnik kroz živopisne krajeve širom zemlje. Za put do zloglasnog rudnika odlučio sam se zbog neskrivene ljubavi prema netaknutoj prirodi i Nepoznatom što obitava u njoj. Prema svedočenju lokalnih meštana, na ovom mestu su se tokom dugog niza godina odigravali neobjašnjivi fenomeni i još manje shvaćeni nestanci mnogih zalutalih namernika. Još uvek je tema iščeznuća prisutna u svakodnevnici praznovernih i dokonih. Pitaoh sam se da li zaista želim da otkrijem nešto o dubinama gore pomenute jazbine ili bih da neke tajne ostanu zauvek zatrpane ispod gomile stenja i kamenja. Odgovor je na samom početku bio vrlo jasan. Svet svetlosti ustupiće mesto donjem svetu tame.

„... Udišem vazduh suv i ustajao, zasićen ugljenom prašinom. Sve je toplije i sve je manje kiseonika. Osvetljavam sebi put dok tumaram kroz pomračinu. Opažam tragove nečijeg prisustva. Gazim po nečijoj truloj odeći, ali nigde onog ko ju je nosio. Možda ga je

mrak progutao... Supleo sam se, udario glavom o kamenu izbočinu i pritom razbio lampu na zaštitnoj kacigi. Mobilni je neoštećen... ali, sat na mobilnom više ne funkcioniše. Ponovo uključujem diktafon za snimanje... Dok po rancu tražim rezervnu lampu, naprežem sva svoja čula kako bih bilo šta osetio. Opipavam pred sobom, ali ništa ne dodirujem. Osluškujem, ali čujem samo sopstveni glas i sopstveno ubrzano disanje. Nikada nisam bio budniji, a kao da neprekidno sanjam, to jest, košmarim. Kada ne hodam, imam utisak da se zidovi sužavaju i prete da me zdrobe. Kao da sam se nakratko obreo u procepu između nepoznatih dimenzija... Bojim se...

„Nedostatak dnevne svetlosti kod nekih osoba može izazvati snažan napad panike. Isti je slučaj i sa zatvorenim prostorom. Sećam se detinjstva, kada sam noćima spavao pod svetlošću stonog lampe, krijući se pod jorganom, u sobi sa širom otvorenim vratima. Bojao sam se teskobe, mraka i Bauka. Stariji brat mi je pred spavanje prepričavao svoje upečatljive noćne more, od kojih su mi žmarci strujali uz kičmu i krv se ledila u žilama. On je glavni krivac za moju parališuću niktofobiju i klaustrofobiju (strah od mraka i zatvorenog prostora), dok je Bauk ostao da živi samo u maglovitom sećanju. Ima li boljeg mesta za ponovni susret sa najdubljim strahovima od dubokog rudnika?

„... Ne znam koliko sam dugo zarobljen u ovoj rupi. Možda sat, možda čitav dan ili dva. Izgubio sam pojam o vremenu. Izgubio sam i orijentaciju u prostoru. Tunel se čini kao beskrajno dug, bez kraja i početka... Nečije oči svetlucaju u mraku... Baš sam smešan. U pitanju su samo opiljci antracita u zidovima iskopine... Uključujem lampu i uspevam da osvetlim prepreku o koju sam se spotakao... Ostaci ljudskog skeleta! Svuda razasute kosti!... Stojim u mestu, paralisani. Ne mogu da se pomerim. Nemoćan sam da bilo šta učinim... Opet one užarene, neljudske oči... Približava mi se... To biće... Ta stvar... Baulja ka meni! Upomoć! Upomoć!“

Ležao sam nedaleko od Majdana, u blatu, bez svesti ali nepovređen, bez ikakvog sećanja na prethodnu noć i potpuno sed. Doktori su dijagnostikovali stanje akutnog šoka usled čega je moje pamćenje selektivno izbrisano, a kosa preko noći postala bela. Bili su to oni isti doktori koji su savetovali da se suočim sa svojim davnašnjim, dečijim strahovima kako bih ih se zauvek rešio. Poslušao sam ih i otišao tamo gde se mnogi nisu usudili, tamo gde su mnogi nestali. Rekli su da ću biti izlečen.

Zašto onda kada ugasm svetlo nešto i dalje diše pod mojim krevetom?

Invazija blagokradica

LADISLAV BABIĆ

Kad zavlada tama i opasnost vreba

koje svetlo Sudbe slediti nam treba?

I ja Nebo pitah šta je izlaz tada.

„Slepo verovanje!” – odgovor je Neba.

(Omar Hajjam, „Rubaije“)

Teško bih svijet u kojem sam do nedavno živio mogao nazvati rajem, ali sada... O paralelnim svjetovima čuo sam i čitao mnogo puta, tim prije što sam neuspješno studirao fiziku, s posebnim interesovanjem za kozmologiju. Mnoštvo svjetova koji sinhrono egzistiraju s onim u kojem živim, a među kojima je kontakt nemoguć, težak ili još nisu nađena vrata za prijelaz iz jednog u drugi – barem za nas, što ne znači da ih njihovi eventualni žitelji nisu našli – oduvijek mi je ličilo maglovitoj zavjesi što zastire ozbiljna pitanja o svemiru. Opstoj viših dimenzija, ponad naše četiri, kojima se često podupirala mogućnost – zaobilaženjem zakona neproničnosti, da dva tijela ne mogu istovremeno zauzimati isto mjesto – postojanja i nekog drugog svijeta u istoj točki prostor– vremena, izgledao mi je više kao uzlet naučnofantastične mašte, sterilne znanstvene intuicije fizičara i kozmologa. Pa, ipak – desilo se!

Ništa pod milim bogom nije upućivalo na Njih, na Njihov svijet koji se neprimjetno uklopio u onaj koji smo smatrali jedino postojećim. Barem meni, koji bijah uvjeren kako znam očitavati znakove pored puta koji ukazuju na moguće promjene, ili izazivaju neugodnu slutnju skeptičnijih istovrsnika. Svi smo izgledali isto, podjednako se – uz trivijalne statističke varijacije – uklapali u za to vrijeme uobičajeni svjetonazor, više ili manje kritizirali postupke vlasti, pazeći pritom više na vlastiti negoli njen integritet (policajska palica, elektrošoker, suzavac ili gumeni metak bijahu dovoljan podsjetnik na opreznost), plodili se i množili, konzumirali ista jela, ispijali ista pića, radovali iste radosti, slavili iste blagdane... Pa opet, ispao je tek čisti privid.

A onda, mic po mic, počеше čudne pojave koje čak najpametniji među nama ni u snu nisu povezivali s rastvaranjem vrata u drugi, paralelni svijet skriven iza maske nama obitavajućeg. Učestalo je neobično vladanje pojedinaca, koje su mnogi među nama pravdali kao slobodu mišljenja i ponašanja osoba – načela koja smatrasmo za vijeke vjekova izborenima – pa smo čak pred sudom branili njihove nositelje, ukoliko se pravni sistem baš napopastio procesuirati te čudne, no sve učestalije izuzetnosti, što se pokazalo

ogromnom, katastrofalnom pogreškom naše civilizacije. Humanizam je etičko načelo koje dopušta nesmetane mogućnosti osobama, u ime slobode izražavanja njihove prirodne različitosti. Uostalom, samo su elementarne čestice koje nas grade međusobno nerazlikujuće, ali se već mačka od mačke, pas od psa, a kamoli ne čovjek od čovjeka, razlikuju po mnogim modusima vlastite ličnosti. Pokazalo se, međutim, da upravo ti humanisti bijahu nesvjesni sudionici otvaranja prolaza iz našeg u Njihov, bolje rečeno – iz Njihovog u naš uobičajeni svijet, što ga je – za tko zna koliko vremena – do neprepoznatljivosti promijenilo.

Svakako smo znali kako bitišu drugi, bliski i daleki svjetovi, nastanjivi, nastanjeni ili obične pustinjske kugle orbitirajuće oko inih sunaca, no da istovremeno na istom mjestu egzistiraju dva tako različita svijeta – poput dobra i zla u našoj psihi – teško da je itko očekivao. Povijest našeg svijeta, a i prirodne znanosti, ukazuje da promjenu kvaliteta – prijelaz iz jednog u neki drugi, kvalitativno različiti modus postojanja – uvijek slijede previranja, sve dok se novo stanje kako tako, i tko zna za koje vrijeme, ne stabilizira. Otvaranje „prolaza“ iz stare u novu razinu postojanja uvijek je praćeno pojavama koje ljudi uglavnom smatraju katastrofalnima. Vrata paralelnog nam svijeta rastvarala su se sve više, ubrzanije, dok iz njega nije nahrupilo i preplavilo naš svijet, nespreman da se intelektualno ili materijalno suprotstavi invaziji nama sličnih, dugo u naše oblike i svjetonazore zakrinskih, ali u osnovi tuđinskih bića.

Desetine tisuća leševa, invalida i obeščašćenih žena i muškaraca, naših i Njihovih, jer – pokazalo se – oblikom se zaista nisu razlikovali koliko razumom i svjetonazorom koji je pratio Njihovu krajne egoističnu, rekli bismo darvinističku, animalnu inteligenciju – dok se stanje nije uspjelo smiriti našom bezuvjetnom predajom. Tek tu i tamo, osamljeni kristalići beznadežnog otpora egzistiraju na marginama promijenjenog svijeta, društva koje je prihvatilo načine razmišljanja i djelovanja stranaca prilagodivši se "pravu jačega", od slobodno mislećih pojedinaca preko noći postavši gomila oruđa koje govori, i sami nesvjesni svoje transformacije. Kroz krvavo odškrinuta vrata između dvaju paralelnih, sinkrono postojećih svjetova, ljudsku civilizaciju na ovim prostorima za dugo vremena preplavio je tuđinski svijet. Svijet potencijalne ljudskosti praktički prekonoć pretvoren je u svijet aktualnog izrabljivanja, od čovjekovoj biti strane inteligencije. Utjeha pojedincima jedino ostaje nada, da će – kad tad – zrnca kristalizacije meni sličnih, uspjeti potaknuti društvo u humanistički smjer, zauvijek zatvorivši vrata nečovječnom, paralelnom svijetu koji nas je osvojio. Zasada jednosmjernom cestom, kroz široko otvorena vrata među paralelnim svemirima, ušao je tuđinski svijet.

Jedne noći na Dunavu

MIRA SATARIĆ

Jedino je još reka mirisala isto.

Kaldrmu je odavno zamenio asfalt, trsku niz reku peščane plaže sa bučnim kafićima i gomilom mladeži koja je jednako bučno slavila svoju mladost. Mostovi su nicali i stradali.

Jedino je još reka mirisala isto, svih ovih godina.

Pogledala sam nešto strmiju obalu preko i uzdahnula. Jednako je opasno plivati preko. Danas ne toliko zbog divlje vode koliko zbog ostavštine srušenih mostova iz poslednjeg rata.

Namrštila sam se. Pesak mi se uvukao u sandale. Straračke noge, otekle od bola uprkos terapiji (valjda sam popila tu prokletu terapiju jutros!), nelagodno su me podsećale da bi espadrile ipak bile bolji izbor, ali ja nisam želela da se predam. Zna se obuća za svaku priliku. Ali protiv godina se ne može...

Nasmejala sam se u potražila prošarani hlad. Možda mojim stopalima ne prija pesak u sandalama, ali mojim kostima svakako prija njegova vreline. Setila sam se da sam jutros uredno popila lek i zadovoljno zaključila da je otok ipak od vrućine.

Povetarac iznova nanese miris reke i sa njim miris sećanja. Zagledala sam se u staklastu, a opet mutnu vodu.

Zanimljivo je to sa sećanjima. Ona davna, negdašnja bila su bistra i sjajna nalik naborima na površini reke, a ova skorašnja tamna i nedokučiva poput mutnih dunavskih dubina.

Vrtela sam sećanja, sama za sebe, ponavljala ih unuci i praunuci, durila se što mi ne veruju. I onda je bilo leto. Manje vrelo, jer onda su leta bila manje vrela i mnogo sumornija. I reka je bila strašnija i surovija, u skladu sa vremenom i teretima koje je tih godina nosila.

A voda je bila topla i blaga i tamna kao noć bez mesečine, iako sama noć nije bila sasvim bez meseca. Zaklonio ga je oblak, tanak i paperjast, i tek tada sam skupila hrabrost da zakoračim dublje. Bojala sam se da će me belina tanke, letnje haljine odati. Mlado i ludo, nisam shvatala svu veličinu sopstvene gluposti. Da mi je ova pamet a one godine, eh... Ma, šta i ja pričam, da mi je ova pamet šibu bih ja profesorsku ili barem onu granu prikačenu o moja leđa te večeri, pa udri.

Ali zato je mladost jarost, a starost kukavna. Nije me tada bilo strah ni te vode niti toga da ću umreti. O užasima koji su mogli da snađu jedno žensko čeljade, samo u vrzini i šumi, ni pomišljala nisam. Bežala sam od užasa koji je patrolirao zamračenim ulicama, od zvuka

švapskih motora i laveža vojnih pasa. Brat od ujaka mi je pisao iz Požarevca i rekao da se sakrijem kod neke od tetaka, ali se nisam usuđivala. Lov na moje, počeo je ubrzo pošto je drugi ujak ubio nekog Nemca ispred beogradske kafane.

Spas je ležao sa druge strane reke. Plivala sam, boreći se sa maticom tek toliko da me ne odvuče mnogo nizvodno u šiblje i virove. Granje na mojim leđima trebalo je da zavara rečnu patrolu, ali švapski oficir iz rečne patrola kao da slutio nešto. Reflektor je šarao usnulom površinom i terao me da gnjuram više nego što sam navikla. Plivala jesam, puno puta od Štranda ka Dunavcu ali bio je dan, i voda mirnija na ulazu u rečni rukavac. I nisam morala da se krijem.

Mišići su mi se kočili od naprezanja i glava počnjala sve lakše da tone i bez skrivanja. Ona druga, petrovaradinska strana najednom mi je delovala daleko. Kako sam se samo obradovala kada me je šiblje dokačilo po ruci! Toliko, da sam napravila grešku, kao da mi je prvi put na reci. Ali bila sam umorna i uplašena, najednom svesna sopstvene ludosti.

Uspravila sam se na svega nekoliko zamaha od obale. Noge su s olakšanjem dotakle tlo i istoga trenutka, na sav moj užas utonule u ljigavi, lepljivi mulj dunavskog dna. Strah me je preplavio celu. Reka kao da je osetila moju iznenadnu slabost. Struja me je lagano obarala i potapala, dok su mi noge ostale čvrsto zakovane u mulju. Ciknula sam, svesna da ću se udaviti u plićaku, nadomak cilja.

Batrgala sam se i koprcala da se privučem, da se izvučem, lomila okolnu trsku i čupala šiblje, ali snaga me je izdala.

„Isuse, Marija i Josipe!“ osetila sam nečije ruke kako me izvlače na obalu. „Crno dete, šta to činiš sa sobom?“

„Par..parizani“, zakašljala sam se. „Partizani! Tražim...“

„Šuš! Kaki partizani, crno dete?! Ta, ovde su ti samo Švabe i ustaše...Nisi valjda plivala preko zbog toga? Jesi se to s pameti rastala sasvim?!“

Podigloh pogled. Bela flanelna košulja koja kao da je sad uštirkana i šešir nakoso. I lice mlado, ali bledo i ispijeno, kao u kakvog jektičavca.

„Partizani...?“, prošaptala sam.

„Otišli u Bosnu, dete...“

Očaj me je sasvim obuzeo. Ni na kraj pameti mi u tom trenutku nije bilo da ga pitam ko je i šta traži napolju kada je uveliko policijski čas. Reka je bila jača i ja sam se – onesvestila.

Probudilo me je sunce i kuknjava stare Slovakinja. Celo lice mi je izljubila sirota žena kad sam najzad smogla snage da otvorim oči. Mislila je da sam još jedna utopljenica.

Odvela me je kući i najpre nahranila, a potom i čuvala u podrumu i na tavanu, sve do kasno u jesen dok ujak nije uspeo da dođe po mene, sa sve urednim ausvajsom, i odvede

me kod njega, u Beograd i potom dalje u ilegalu, u Treću vojvođansku.

Često sam posećivala moju Slovakinju nakon rata. Nikada joj doduše nisam rekla za jektičavog momka u širkanoj košulji koji me je izvukao iz vode. Nisam, iako sam često, kada bismo mogle da nesmetano jedemo u trpezariji, imala utisak da me baš on posmatra sa stare slike sa crnom trakom koja je stajala na kredencu.

Zov duše

MIRELA BAŠIĆ

Samo je suho lišće šuštal pod mojim nogama, dok sam se nevoljno gegala, vukući za sobom kofer pretrpan stvarima. Mama je obećala da će me čekati na početku sela, a ja sam proklinjala svaki kamenčić te vijugave staze koja je vodila do njega. Mama se ponovo udala i odlučila sam da je posjetim na nekoliko dana. Nisam ni slutila da će mi put donijeti susret sa nečim što će zauvijek ostati urezano u mom sjećanju.

Visoke potpetice su mi zadavale muku pri uspinjanju, a moje rondanje se preplitalo sa zastrašujućim graktanjem crnih vrana, koje mi se nikada nisu dopadale. Kreštanje, koje je dolazilo sa krošnji, činilo je da sveukupan put dobije neprijatan prizvuk. Nisam se ugodno osjećala idući nepoznatom stazom.

Olakšanje sam osjetila kada sam ugledala maminu figuru. Plava kosa se vijorila na vjetru dok mi je mahala. Uputila sam joj osmijeh, osjećajući kako će jezivi put do naselja nestati u njenom zagrljaju i dobro poznatom mirisu lavande. Nisam željela mamu zamarati pričom o svom osjećaju. Radovala sam se zbog toga što je sreću našla u naručju cijenjenog advokata. Uživala sam gledajući bore smijalice na njenom lijepom licu.

Zagrljene pošle smo popločanom stazom, razgovarajući o detaljima iz naših života. Na kraju staze, okružena stablima i ružičnjacima koje je jesen darovala svojim bojama, bila je mamina kuća. Moram priznati da sam bila oduševljena prizorom koji se ukazao pred mojim očima. Uređeno dvorište djelovalo je blaženo na mene. Dok sam obilazila kuću, sa stražnje strane uočila sam ogradu koja dvorište dijeli od groblja i kapele, u kojoj su seljani mogli da se mole. Ponovo me je obuzela čudna jeza. Nije mi se dopala činjenica da se groblje nalazi tako blizu doma. Jezu je otjerao mamin glas – zvala me je da uđem u kuću.

Večer sam provela u prijatnoj atmosferi, dijeleći sa mamom i očuhom crtice iz fakultetskih dana. Smijali smo se. Bila sam spokojna, sve do odlaska na počinak. Vrtjela sam se dugo u krevetu rezunujući dan, i tek što su mi kapci postali teški, začula sam škripanje. U prvi mah mislila sam da mi se učinilo. Škripanje se ponovilo, na što sam se uspravila u krevetu gledajući oko sebe. U sobi nije bilo nikoga. Prozor je bio zatvoren. Pomislila sam da škripu nisam možda ja proizvela, ali, ipak ne, pripisala sam sve umoru i odlučila da se više ne obazirem na šumove. Škripanja na sreću više nije bilo i utonula sam u san sa čudnim osjećajem u prsima. Nikako mi se nije dopadala soba.

Kada sam ujutru mami pričala o svemu, sve je pripisala mom umoru. To me nije smirilo. Imala sam ružan osjećaj, a tegoba u prsima je i dalje bila prisutna.

Taj dan smo provele zajedno. Predveče sam uživala na terasi, uz roman. Zavaljena u

fotelji, sa nogama na ogradi terase, uživala sam u knjizi. Nisam ni primjetila da se nad selom spuštao suton, i da se blagi sumrak poigravao sa posljednjim sunčevim zrakama. Ubrzo je čitanje postalo zamorno, te sam podigla pogled ka nebu prošaranom crvenom bojom, u koje su nježno prodirali šareni vrhovi brda. Prizor je bio magičan.

Pažnju mi privuče mladić, koji je išao popločanom stazom. Imao je oko 25 godina. Stao je i pogledao me. Zadrhtalo mi je cijelo tijelo kad sam uočila krv na njegovoj tamnozelenoj košulji i vojnim hlačama. Blato mu se slijevalo sa ogromnih vojničkih čizama. Bio je sav mokar, ali kiše vani nije bilo. Pomislila sam da sanjam. Ustala sam i pogledala bolje. Bio je i dalje tu. Gledao me je. U ruci je držao veliku aluminijsku posudu. Pogledao je ka česmi ispred kuće, a zatim je tiho prozborio: *Žedan sam*.

Poželjela sam da nešto kažem, ali me je glas izdao, čulo se samo mucanje. Momak je bio poput ratnika. Lice mu je bilo blago. Usne su mu se izvile u smiješak, dok me je posmatrao. Oči su odavale osobu mirne naravi. Kao da je čekao na dozvolu. A ja sam i dalje ćutala od šoka.

Žedan sam – čula sam jasno glas, ali njegove usne se ovaj put nisu pomjerile. Gledao me je i čekao. Grašci znoja slijevali su mu se sa čela, koje je na pojedinim mjestima bilo prekriveno skorelom krvi.

Odlučila sam da strčim stepenicama kako bih mu pomogla. Imala sam osjećaj kao da ću se srušiti, ali sam znala da mu moram pomoći. Kada sam došla do mjesta na kojem je stajao, mladića nije bilo. Okretala sam se kao sumanuta tražeći neki trag. Vrane su graktale nad sumornim nebom. Pogledala sam ka česmi. Kraj nje je stajala aluminijska posuda. Od mladića nije bilo ni traga. I dalje sam se osvrtila oko sebe, gledajući gdje je mogao da ode. Osjetila sam da mi noge podrhtavaju, puhnuo je leden vjetar i odjednom sam se našla na zemlji, tresući se od hladnoće i straha.

Iz kuće su izjurili mama i očuh, šokirani prizorom.

Te večeri sam saznala da je mladić bio ratni veteran, za kojeg se pričalo da je poginuo na frontu u 23. godini. Njegovo tijelo nikada nisu pronašli. Kuća mog očuha nekada je bila njegova. Kupljena je od njegovih roditelja. Soba u kojoj sam noćila bila je njegova.

Ujutro sam otišla u kapelu i zapalila svijeću za njegovu dušu.

Ogledalo

MIROSLAV PAVLOVIĆ

Šminkala sam se veoma dugo, svakoga dana, tražeći način da svoj izgled dovedem do savršenstva. Iako mi je muž govorio da preterujem, nikako nisam bila zadovoljna onim što vidim u ogledalu. Evo i danas, mučim se da popravim šminku iznad levog oka. Nekako mi je izgledala mutnije od desnog, slabije izražena. Ili je to samo meni vidljiva senka slala neku lažnu sliku, koju nisam mogla da definišem.

– Ovo mi ogledalo nije baš najbolje, ne znam šta je s njim? Nikako mi ne reflektuje lik u pravom svetlu, čak mi se čini kao da je malo iskrivljen. Na kraju, zašto ga ne bih promenila? Mislim da bi to bilo pravo rešenje, ionako je kupljeno odavno, a i dosadio mi je ovaj kičerajski ram na njemu – mrmljala sam sebi u bradu.

Sećala sam se – tačno pre dvadeset četiri godine muž mi ga je kupio za prvu godišnjicu braka. Ne znam zašto, ali tada, mlada i neiskusna, nisam ni primetila da sa ogledalom nešto nije u redu. Zar je moralo da prođe toliko godina pa da to primetim?

– Ne, ipak ću morati da kupim drugo, – rekla sam ponovo zagledana u svoj lik – ali, kako ću mužu da objasnim zašto mi treba novo, kad će on ravnodušno reći da je staro sasvim u redu. – Moram izmisliti razlog zbog čega ga kupujem, ustvari, što više razmišljam, ništa mi pametno ne ide u glavu. Možda će najbolje biti da ga razbijem? Kazaću da mi je ispala bočica sa parfemom, odskočila, udarila u ogledalo i...

Uzela sam jednu takvu bočicu, zamahnula i kad sam htela da je hitnem prema ogledalu...

– Šta nedostaje ovom ogledalu? – začuh nečiji glas. – Nemate potrebe da ga razbijate.

Okrenuh se, u kupatilu nije bilo nikog. Muž je bio na poslu, deca više nisu živela sa nama. Bila sam sama u kući. Zastala sam na trenutak zagledana u svoj odraz u ogledalu, iluzorno shvatajući da taj glas baš otuda dolazi.

– Draga gospodo, nemojte da se nervirate, – začu se isti glas – ja sam profesionalni kozmetičar, predite ovamo kod nas, našminkaćemo vas najbolje što umemo bez ikakve nadoknade, mislim da će vam se svideti.

Kao hipnotisana, sve vreme sam gledala u ogledalo, ne shvatajući šta se dešava. Više nisam imala snage da se oduprem svojoj nedefinisanoj želji da vidim svog sagovornika. Čvrsto sam stezala bočicu parfema, dok sam drugom rukom mahinalno dodirivala kosu i zažmurevši udahnuh duboko, kako bih odagnala neobičnu halucinaciju. Posle nekoliko trenutaka, otvorivši oči, pogledah s nevericom mesto na kome je stajalo ogledalo. Zapanjih

se. Nije ga više bilo.

Stajala sam pred nekim bleštavim vratima, koja su se odjednom tu stvorila. Osećala sam kao da posmatram neki neobičan film, u kome je meni dodeljena glavna uloga.

– Izvolite gospođo, udite slobodno! – trže me glas.

Još uvek u transu, uhvatih kvaku, otvorih vrata i uđoh unutra. Prostorija je bila prostrana i svetla i stvarno ličila na kozmetički salon. Nekoliko mušterija već je sedelo u stolicama. Šminkeri, pedikiri i manikiri, ćuteći i sa uživanjem radili su svoj posao. Momak koji me je pozvao, uhvatio me je za ruku i pokazavši na praznu stolicu rekao mi da sednem. Opčinjena ovim prizorom poslušala sam naređenje, očekujući šta će dalje da se desi. Pogledavši me pravo u oči, nasmeši se, a onda, uzevši pribor, otpoče svoj umetnički rad. Osećala sam toplinu od dodira mekanih, spretnih ruku ovog divnog momka. Obuzimala me je neka prijatna jeza i prepustivši se trenutnom uživanju, počeh lagano da tonem u nekakvo blaženstvo, iz koga nisam želela da se probudim. Ne znam koliko je sve to trajalo, dok...

– Završili smo gospođo, – trže me glas šminkera – možete ustati i pogledati se u ogledalu. – Mislim da izgledate božanstveno.

Nisam se pomerala. Želela sam da ovaj zanos potraje što duže. Međutim, kada se pribraha, pridoh velikom ogledalu koje se nalazilo u dnu prostorije i u trenutku se zbunih. Umesto svog lika, ugledah jednu neobičnu prostoriju, koja mi je ličila na kapelu. U sredini, na platou, stajao je odar. Zagledavši se malo bolje, videh lepo obučenu i do perfekcije našminkanu ženu, koja je ležala na njemu. Žena je neverovatno ličila na mene, pa onako zabezeknuta, sama sebi postavih pitanje: – Da li je moguće, pa ovo sam ja, šta se to dešava sa mnom? Pa ja posmatram svoju sopstvenu sahranu.

Kao na nekom trodimenzionalnom filmskom platnu, preda mnom se odigravao ovaj čudan događaj, ali, šok je tek usledio kada ugledah svog muža. Stajao je pored odra i primao saučešće od moje prijateljice Goce.

– Emilija je danas neverovatno lepa, dragi moj Mićko, kako je divno našminkana, samo što ne progovori. I kako to iznenada, šta joj se desilo? – ljubopitljivo je govorila moja najbolja prijateljica, ne ispuštajući ruku mog muža.

– Lekar kaže da je srčani udar, – začuh muževljev glas – našao sam je pored ogledala našminkanu i sredenu, kao da je izašla iz kozmetičkog salona, a znam, nikad nije umela perfektno da se našminka. Kao da je znala da joj je zadnje, jutros je to izvela do savršenstva.

– Baš tako dragi moj Mićko. Šta ćeš, sudbina. Ako se koji put osetiš usamljenim, pozovi me na kafu, da popričamo malo, biće ti lakše da prebrodiš ovu tragediju – govorila je, ne baš žalostivo, gledajući mog muža pravo u oči.

– E nećeš, kučko, nisam se pošteno ni ohladila, a ti već bacaš udicu na mog muža! Pokazaću ja tebi! – histerično povikah.

Tek tada sam primetila da u ruci još držim onaj isti parfem, kojim sam htela da razbijem ogledalo. Zamahnuh svom snagom i bacih ga, ciljajući na svoju dojučerašnju prijateljicu Gocu. Ogledalo ispred mene se rasprsnu u paramparčad i ja odjednom osetih nečiji dah na svom licu.

– Emilija, Emilija, hajde dušo probudi se, šta ti se desilo? Hajde mila moja, tebi se izgleda snizio pritisak i zavrtelo ti se u glavi – govorio mi je muž milujući me po obrazu. – Hajde, skuvaću ti kafu, videćeš, biće ti bolje.

Gledala sam u muža uplašeno, ne shvatajući šta se dešava.

– Našao sam te pored razbijenog ogledala, bila si kao u bunilu, stalno si nešto mrmljala i pominjala onu tvoju Gocu.

– Mićko, mužiću moj, ja sam razbila ogledalo, omaklo mi se. Ne znam, htela sam samo da se našminkam, ali... – šaputala sam drhtavim glasom.

Mićko je sve vreme gledao u mene i smešeći se rekao: – Dušo, pusti sad ogledalo, kupićemo drugo, a i vreme je da nešto promenimo u kući. Znaš, ni meni se u zadnje vreme nije sviđalo. Mislim, srećo, da si učinila nesmotren, ali, pravi potez.

Persona instabilis

ILIJA VESELINOV

Kao i svakog jutra, probudi me sat. Pogledam: zvoni, a ne radi. Potrošila se baterija. E, jesu ljudi ovi Kinezi. Napravili sat koji zvoni, a ne radi.

Zar to nije smešno?

Pogledam u ženu, spava mirno, a trebalo bi da kaže:

– Gasi to svetlo!

Ona nešto sanja. Smeši se. U njenim snovima sigurno nisam ja. Da sanja mene, ništa joj ne bi bilo smešno. Ovog trenutka znam: nešto naše je prošlo. A šta je to naše bilo? Ne bi prošlo da je bila ljubav. Svakodnevnica nas je vezala. Slagali smo se u svemu što smo radili. Sada ništa ne radimo, pa se ni u čemu ni ne slažemo.

Zar to nije smešno?

Izađem na terasu da vidim kakvo je vreme. Ovi meteorolozi baš ništa ne znaju. Januar je, pa misle biće hladno. Najaviše jak jutarnji mraz, a vreme nikad bolje. Sa Dunava čuje se kreket žaba, mirišu vrbe, pišti sirena sa broda i ja mašem kapetanu.

Zar to nije smešno?

Biće topao dan. Šta da obučem? Danas ću, eto, baš ću danas na posao u pižami. Zašto ne bih, sad kada sam pred penzijom, bar jednom u životu, na posao otišao u pižami? A neće me niko ni videti u ovo gluvo doba. Osim toga, nedeljom se ne radi. Pa da, ne radi se nedeljom.

Uđoh u sobu i leđima osetih: neko me gleda. Još neko je tu. Pored ormara, iza babine preslice, majmun! Otkud majmun u spavaćoj sobi?

Zar to nije smešno?

Ali ne, to su, ipak, samo dva oka. Ne mogu da se setim čija, ali, siguran sam, nekad smo se već gledali. Sat ponovo zvoni. Kao da mi kaže:

– Požuri!

Izađem iz sobe ostavljajući ženu sa očima ili sa majmunom, nisam siguran. Požurim niz stepenice, a u hodniku širom otvorena ulazna vrata. U dvorištu otvorena kapija. Na biciklu izbušene gume. Neko mi je noćas izbušio gume, ali mi je ostavio stolicu. Stolica ne može da se vozi, ali može da hoda. Biće interesantno! Nikada nisam hodao na četiri noge. U stvari, sasvim je jednostavno. Sedneš i hodaš.

Zar to nije smešno?

Na ulici, retki prolaznici takođe na stolicama. Ne obraćaju pažnju na mene. Ispred firme parkirane tri stolice. Neko je već došao. Iznenadim se prijatno. Nekoliko koleginica, koje odavno nisam video, piju kafu, puše, ćaskaju.

– Gde su ostali? – pitam.

– Pa nedelja je, ne radi se – odgovaraju.

Spremačica, starija žena u crnini, okrenuta leđima, pere šoljice u sudoperi. Pokušavam da joj vidim lice, a ona kao da ga krije. Pomislih: bože, starci rade, a omladina čeka na birou za zapošljavanje. U jednom trenutku vidim joj oči. Pa ja te oči poznajem. Nekad smo se već gledali.

– Ko je ova žena? – opet pitam. – Dosad je nisam video.

– Jesi, video si je. Ona je ovde već pedeset osam godina. Radi samo nedeljom, kad se ne radi. To je tvoja prababa Ljubica.

Opra baba šoljice i izađe bez reči. Kroz prozor vidim: seda na stolicu i odlazi.

– Zašto je ljuta na mene? – i dalje zapitkujem.

– Ljuta je zato što si došao. Tako je to ovde. Kad dođeš, ljute se oni koji su te voleli, a raduju se oni koji su te mrzeli.

Zar to nije smešno?

Violeta s onoga svijeta

PETAR IVAS

Jednog proljetnog popodneva, krajem šezdesetih prošlog stoljeća, bio sam student ETF– a. Sjednem u „petnaesticu“ s namjerom da se odmorim od nauke šetnjom po Lovrincu i malo meditiram. Mnogi gradovi danas imaju zapuštena groblja, no splitski Lovrinac je već tada bio lijepo uređeno posljednje odmorište Splitskana: grobnice, cvijeće, zelenilo, uredne staze, stabla i pokoja klupa. Nešto svijeta se vrzmalo po groblju sa cvijećem u rukama ili uređivalo mramorne grobnice, dok sam šetao, čitao natpise i meditirao.

Najednom stvori se kraj mene plavokosa djevojka, pristala, nježna, čak ni jedna vidljiva brazgotina dužine pedlja na njenom vratu nije kvarila njenu ljepotu. Ni uzvišenost posljednjeg počivališta ni ozbiljna lica prolaznika u crnini ne mogu ugasiti mladenačku želju za kontaktom. Odmah smo prešli na predstavljanje i saznah da se zove Violeta. Bila je nježno stvorenje u laganoj haljini od bijele svile koja joj je sezala do ispod koljena. Zanimalo ju je odakle sam, čime se bavim, dok smo šetali uređenim grobljanskim alejama. Zatečen njenom ljepotom, nježnošću i prozračnošću, odgovarajući na pitanja, nisam ni primjetio da šetamo držeći se za ruku. Bilo bi nepristojno da je na prvom susretu pitam odakle joj brazgotina na vratu, koja zaista nije kvarila njenu ljepotu. Vrijeme je učas prošlo, već je zavladao sumrak i zaista je bilo vrijeme za odlazak. Iako nisam praznovjeran, nije mi bilo do junačenja pred ovom ljepoticom da bih i po mraku ostao s njom na groblju, pa smo krenuli prema izlazu. Osjetivši nekom nadnaravnom sposobnošću kakve mi se misli vrte po glavi, Violeta zastane, podigne na vrhove prstiju, nježno me poljubi u obraz i reče: „Vidimo se sutra u isto vrijeme na istom mjestu.“

Iznenaden njenim naglim odlaskom, tek tada sam primjetio da nema cipela, već kratke bijele čarape. Zaprepašten, vidjevši da s lakoćom gura tešku kamenu ploču na obližnjoj grobnici i silazi u nju, pokušao sam protrljati oči, uštinuti se za lice da se uvjerim da ne sanjam, no nisam se mogao pomaknuti, bio sam ukočen kao ledenjak, u nevjerici pokušao sam viknuti njeno ime, no usta su se otvarala, a glasa nije bilo.

Sav znojan, zapetljan u plahtu tako da ni rukama nisam mogao micati, probudio sam se ujutro u svom krevetu. Da li da cimeru ispričam jučerašnju nevjerojatnu zgodu ili je to bio samo košmaran san. Moj cimer, zafrkant, razglasit će to na faksu i kolege će smatrati da sam prolupao, pa sam zaključio da je bolje ne pričati. Sebi sam objasnio dodajući na slijedeći način: šetao sam jučer po groblju, meditirao, možda sam uočio neke slike i pročitao imena na nekim grobnicama, podsvjesno zapamtio, potom se vratio u grad, večerao i zaspao. Slučajno je u snu proradila podsvijest i san se ispleo sam od sebe. Ma ni slavni Frojd ne bi drugačije objasnio ovaj događaj. Ipak, sjećanje između šetnje Lovrincem i buđenja bilo mi je

u cijelosti izbrisano. Najjednostavnije bi bilo poći na mjesto događaja, pogledati natpise i imena i tako se uvjeriti da je to bio samo san. Malo čudnovat, pomalo stravičan, ali ipak samo san.

Vjerojatno bih tako i postupio, no počeli su ispitni rokovi i trebalo je zagrijati stolicu. Pritisnut učenjem potisnuo sam ovaj doživljaj iz svijesti, odnosno sam ga sebi objasnio na onaj jedini mogući način. Ispitni rok je prošao, ljetnje je sunce upeklo i studentarija zaboravi sve brige. Meni su ostala dva ispita za jesenski rok i dao sam si tri tjedna odmora s namjerom da počnem učiti oko prvog augusta. Plan je bio dobar i nije trebalo očekivati probleme sa ispitima. Onaj doživljaj sam potpuno zaboravio: ljetno kupanje, nogomet, večernji plesovi i zaljubljanja su tome maksimalno pridonijeli. Ne bih se ni sjećao ovog događaja, niti bih vam ga danas pričao da nije došao prvi septembra i da nisam morao ponovo u Split, u moj studentski sobičak.

Dani su bili jednolični, učenje u Naučnoj biblioteci, u pauzama uvijek je bilo zanimljivih djevojaka, pogotovo onih čije bih poglede ulovio za vrijeme učenja, nakon ručka opet učenje, pa večera u studentskoj menzi. Navečer bih si dao oduška i prošetao s društvom po rivi.

Jedne večeri u điru na rivi, pokraj mene i cimera prođu dvije djevojke glasno pričajući. Mene nešto probode u prsima, pa jedna mi je odnekud poznata. Zamalo sam ih propustio bez komentara, ali mi nešto nije dalo mira.

„Gospođice“, krenem za njima i one zastadoše. „Izvinite, jesmo li se već negdje upoznali“, bubnem ja.

„Frajeru, šta se nabacuješ, prvi put te vidim“, izustiše u mah jedna i druga. U trenu mi proradi kliker i prisjetim se odakle poznam plavokosu te izustim tiše.

„Zar se ne zovete Violeta?“ Pogledam je malo bolje, pa da to je Violeta, bio sam siguran, samo ne znam gdje joj je nestala brazgotina sa vrata.

Cimer me je par minuta drmusao i nagovarao da krenemo dalje, da šta mi je odjednom, a ja se nisam mogao maknuti sa mjesta poslije njenog odgovora:

„Brale ne zezaj se tim stvarima, imala sam sestru blizanku, Violeta se zvala, umrla je prije tri godine poslije operacije raka grla!“

Prošlo je više od 40 godina, nikada je više nisam vidio. Ni na Lovrincu nisam otada bio.

Izveštaj iz prve ruke o zabrinjavajućem događaju

STEVAN ČVOROVIĆ

Sedeo sam na balkonu sobe koju sam zakupio pre samo dva dana i opet bio tužan što sam prinuđen da postojim u divnoj noći bez svojih prijatelja koji bi, kao da to rade namerno, uvek zaspali kada to ne treba.

Zbog svega toga sam neko vreme osećao jaku usamljenost, ali potom pomislih da sam ukrao koji trenut života više od njih, ako se san uopšte može smatrati stanjem bliskom smrću. Gledao sam u tu noć baš onako kao što to čine svake noći milioni umobolnih zanesenjaka i začudo, osećao sam da vidim nešto što drugi nikad nisu uspeali da vide u noći, iako se to takođe uvek čini svakome ko ostane sam i oseća trunku emocije, i pogleda u mesec.

Vetrić je mirno pomerao peškire vlažne od brisanja čovečijih tela, zrikavci su obavljali svoj posao stručno i nepogrešivo čineći noć tajanstvenom, a svetlosti u stanovima iz nekih drugih, susednih mestašca su mi sasvim jasno davali do znanja da tamo teče život baš kao i ovde, nesmanjenim intenzitetom.

Ono što je izmenilo noć javilo se nakon nekoliko sati. Svetlosti koje su bile nalik na kratkotrajno razgorevanje šibice počеше prelaziti preko neba padajući uvek na isto mesto, samo nekoliko metara od obale, direktno ispred mene. U prvom trenutku pomislih da sve to zanemarim kao što se i čini kada se susretnete sa neobjašnjivim u svetlom danu, ali shvatih da je ovo sada noć i da nema nikog budnog pored mene, čak ni blizu mene i da se sve to ponavlja iz časa u čas, neprestano. Pomislih da probudim svoje prijatelje i objasnim im celu stvar, da njihovim lažnim uveravanjem savladam očiglednu realnost, ali shvatih da to nije ono što treba da uradim. I zato me nije nimalo iznenadio vetar koji je počeo da duva utrostručenom brzinom i nisu me iznenadile zvezde koje su zasjale jače i jasno mi ocrtale put do mesta gde je svetlost padala u more.

Naravno, krenuo sam tamo i spustio se brzo kako bih razrešio tajnu. Hladna voda mi požele prisnu dobrodošlicu i ja stadoh da čekam ono što me je pozvalo. Naišle su brzo i okružile me spretno tako da ne stigoh čak ni da uzdahnem. Sa licima bez glasa, toplom pesmom u telu, tužno– crvenom kosom, skladnom figurom i dugim repom riba iz dubina, morske sirene me povedoše na malo putovanje. Odmah napustih volju za životom, izgubih strah od nedisanja i prepustih se volji njihovih brzih, glatkih i mekih tela koja su me neprestano odvlačila sve dalje i dalje, povećavajući proporcionalno tome i moju ushićenost. Pomislih u sebi:

– Ipak nisam džabe ovoliko dugo čekao.– i reših da pratim te žene iz mokrog mraka bez i najmanjeg otpora, ma gde me povele.

No, što smo se više udaljavali od obale, primetih da se morske sirene menjaju. Njihove ruke prestadoše biti nežne, postadoše grubi udovi obrasli oštrim, tvrdim maljama. Voda poče bivati toliko gusta da se osetih kao neka tužna žrtva zarobljena u dubokom glibu živog blata. Zagledah se u njihova lica, ona behu obasjana đavoljim zlom, izdužena, jezovito nasmejana. Zeleni sjaj provaljivaše loptaste, izbečene, riblje oči.

Trpeo sam grube udarce njihovih nazubljenih krljušti i podnosio neprijatnost koju je izazivala slana morska voda u dodiru sa mojim novonastalim ogrebotinama po telu koje su istina, bile tanke, ali poprilično duboke. Pravi otpor počeh da pružam tek nakon što sam osetio da počinju da me vuku u dubinu, u taj grozni, duboki grob bez kraja, u kome nema ni trunke svetla.

Počeh da mlataram rukama i nogama tamo– amo u strahovitoj panici urođenog samoodržanja. Otrgoh se nadljudskom snagom od tih podvodnih đavola i počeh da veslam ka obali kao što to rade pravi junaci– veslači. Svaki zaveslaj značio je mali spas, ali i strah od čeličnog stiska koji bi me odveo dole, u izvesnu smrt.

Onda se odjednom više ništa nije dešavalo i ja zastadoh na potpuno ravnoj površini mirne vode. Nisam mogao da čujem nikakvo pljuskanje iza, ispred, ili oko sebe i shvatih da je svemu došao kraj. Otplivah mirno do obale i izvukoh svoje telo na hladni šljunak. Zagledah se u ona svetla sa susedne obale i gomilu mora ispred sebe koje je neravnomerno pulsiralo. Krv koja je isticala iz mene bila je, kao i obično, gusta, crna, topla i mučno slatkasta.

Buđenje

STEVAN ŠARČEVIĆ

Taka– Tak... Taka... Taka...Taka– Tak... Taka... Taka...Taka– Tak... Taka... Taka...

Budim se nozdrva prepunih oštrog zadaha sagorelog ugljena i sa metalnim ukusom u ždreću. Leđa me bole od neudobnog položaja. Oko mene je mračno, ali u povremenim bljeskovima nazirem da se nalazim Tebi nasuprot na nekakvom trosedu... I krećemo se... Kuda?

Znam! Nalazimo se u kupeu voza... Ali ne sećam se najjasnije kako smo se ovde našli.

Noć je i kompozicija guta tamu u neprestanom kloparanju. Taka– Tak... Taka... Taka– Tak... Protežem se, osvrćem se oko sebe. Sami smo u kupeu, a naselja koja proleću kraj kompozicije naslućujem samo kao serije svetla. Dižem pogled i vidim kofere. Starinske, tvrde kofere sa kopčama. Nekad sam imao takav, ili bar sličan.

Ti spavaš. Disanje ti je ravnomerno i osim uzdizanja grudnoga koša, ne pomeraš se. Ne budim te, ne otvaraš oči...

Bljeskovi naselja promiču kraj prozora i pomišljam da u svakome od njih stari na hiljade ljudskih bića. Čudne misli...

Vrlo čudne misli. Nema nikakvog reda u njima.

Fiii– uuuu– fi!... – oglašava se pisak lokomotive i imam utisak da nešto nije u redu. Kao da dolazi iz neke neopisive daljine, ili je prigušen nekom neizmernom masom, nečime što se isprečilo između nas i toga jasnog, pa ipak distanciranog zvuka.

Ustajem, gledam kroz prozor. Kroz mrak nazirem rastinje koje proleće kraj nas. Drveće deluje drevno i monumentalno. Drveće kakvo nikada ranije nisam video. Ima tu nešto još čudnije – geometrija prostranstva koje posmatram nije kako treba. Sve je u jednoj ravni. Nema neba, nema tla. Sve što vidim nalazi se u savršenom skladu sa prozorom i nikakva vratolomija menjanja pozicije ne uspeva da promeni stalnu perspektivu. Najzad prestajem da se sekiram zbog neprirodne scene i ponovo sedam. Pokušavam da razjasnim gde se to nalazimo?

Gde putujemo?

Misli su mi zbrkane. Neka blokada, ili šta god to već bilo, sprečava me da se setim.

I kada smo se, za ime Boga, ukrcali u ovu fantomsku kompoziciju? Ne mogu da se setim.

Nervira me ona nepravilnost u perspektivi. Pokušavam da otvorim prozor ignorišući

upozorenje o, crvenim slovima ispisanoj, zabrani naginjanja. Ne ide, zaglavljen je. Piša mi se i izlazim iz kupea. Hodnik je slabo osvetljen i potpuno pust. Dolazim do zahoda i olakšavam se.

Taka– Tak... Taka... Taka...Taka– Tak... Taka...

Prolazim ponovo sablasno pustim hodnikom i pokušavam da provirim u kupee koji su mi uz put. Zavesice su svuda navučene i iza njih mogu da nazrem samo tamu. Svi spavaju...

Ima li, dođavola, ova šklopocija konduktera?

Uzaludno pitanje. Ako ga i ima, spava u nekom od tajnovitih kupea. Sve je pusto.

Vraćam se u naš odeljak i gledam te. Posmatram to voljeno lice i najednom se uzvrpoljim.

Nešto nije u redu...

Tvoje lice je izborano, tvoje telo je krupno. Mnogo krupnije nego što ga pamtim.

Drmam te, ali ti se ne budiš. Sve jače i jače te tresem. Pomeraš usne, ali tvoj glas ne dopire do mene. Hvata me panika. Zašto se ne budiš? Zašto te ne čujem? Zašto ne otvaraš oči?

Dižem ruke do lica i shvatam da je i ono izborano, baš kao i tvoje. Urlam. Ne čuješ me...

Istrčavam u hodnik, pokušavam da otvorim neki od susednih kupea, ne bih li našao neko logično objašnjenje.

Ili barem ogledalo...

Vrata su zaključana, kucam, lupam, derem se...

Ništa.

Nikakve reakcije.

Žurim niz hodnik, pokušavam da predem u sledeći vagon. Vrata su zaključana. Odustajem...

Vraćam se i ponovo opipavam lice. Star sam. Veoma star...

Ponovo sam u svome sedištu i posmatram te dok spavaš. Bore na tvome licu nisu bore smeha, već bore brige. Svakim kilometrom koji načinimo kroz noć, bore su sve dublje, a tvoje oči mi sve više nedostaju. Misli počinju da lutaju.

Kao da su mi u sećanju lica ljudi koji su još nedavno bili ovde, u istoj ovoj kompoziciji.

Trzam se pod iznenadnim naletom tih uspomena. Euforično se držim tog spasonosnog otkrića.

Ako pamtim nekoga ko je bio ovde, onda samo treba malo da se napregnem i setiću se i našega ukrcavanja, zar ne? Moram samo malo da pokrenem vijuge!

Trenutak kasnije, umesto novog prisećanja, svi oni dragi likovi mi se u magnovenju gube iz pamćenja. Odlaze u noć koja se prostire svuda oko nas. Histerično se naprežem da zaustavim taj stampedo. Uzalud.

Nema ih više. Sve je opet pusto. Prošlo je. Misli mi slobodno lete. Opet si Ti u njihovom središtu. Znam, voz se neće skoro zaustaviti. Imam mnogo vremena da se sredim, jer kompoziciju neću napustiti pre no što mašinovođa ne povuče onu veliku metalnu polugu. Neću izaći pre nego što opusteli predeo ne bude prekriven oblakom pare ispuštene iz prenapregnute mašine.

Bojim se da mi se mesto na kojem će se naše putovanje završiti neće ni najmanje dopasti.

Sedim, zurim u mrak i prisećam se naših planova.

Naših velikih planova, svih tih velikih, sudbonosnih maštarija.

Mislina mi prolaze osećaji kojima smo se grejali. Osećaji koji su se neobjašnjivo zaledili.

Prisećam se zagrljaja kojima smo se tešili. Zagrljaja koje smo zaboravili.

Kada je tišina sve to progutala? Zašto ne mogu da te probudim? Zašto je mrak?

Zurim kroz prozor, krivim glavu, menjam ugao posmatranja... Ne uspevam.

Derem kožu sa pesnica udarajući po bravi, ali prozor ostaje čvrsto zamandaljen.

Ne uspevam da ispunim želju koja se najednom probudila u meni.

Da pogledam nebo!

Zvezdano nebo!

Da vidim zvezde...

Taka– Tak... Taka... Taka...Taka– Tak... Taka... Taka...Taka– Tak... Taka... Taka...

Sećam se! Sećam se! Bile su tamo!

Kada bi barem otvorila oči, da samo još jednom vidim...

Taka– Tak... Taka... Taka...Taka– Tak... Taka... Taka...Taka– Tak... Taka... Taka...

Zvezde! Bile su tamo! U tvojim očima!

Onda kada sam te prvi put video...

Taka– Tak... Taka... Taka...Taka– Tak... Taka... Taka...Taka– Tak... Taka... Taka...

I oni su ljudi

TAZ KAAAN

Iako sam ja bila rukovodilac sektora, moja zamenica me je stalno preskakala i išla direktno kod direktora. To me je baš nerviralo. Požalila sam mu se, a on je uzvratio pitanjem: „Da li si razgovarala sa njom?“ „Ne“. Kako sam to sad ja ispala kriva? Mora da mu je švalerka. Malo sam jače lupila vrata na izlasku.

„Esperanca, da te pitam nešto. Primetila sam da si dva puta ove nedelje bila kod direktora na razgovoru. Možeš li mi reći o čemu se radi, zašto ja nisam informisana o tome?“ Hladnoća iz njenog pogleda me zaustavila. Dlačice na vratu su mi se podigle. Čutala je. „Možda te je on zvao?“, ponudila sam odgovor. Ništa. Ona čuti i gleda me. Nekako je čudna. Ali opasna. Smanjujem se. Dobro je da me niko drugi ne vidi. Više ne mogu da izdržim tu tišinu. „Možda sam ja nešto pogrešno protumačila. Uverena sam da direktor ima dobre razloge za to. Hvala, možeš da ideš“. Izašla je, bez ijedne izgovorene reči. U ušima mi je bubnjalo. Šta to bi?

Okupljanje za menadžersku večeru je bilo u predvorju hotela u kome je glavna šefica iz centrale bila smeštena. To je uvek bio poseban događaj kada ona reši da nas poseti. Dolazila je retko i sve je moralo da bude savršeno. Od nje je zavisio opstanak naše male firme. Stigla sam prva. Nadala sam se da će uskoro i Bane. Zato što Bane ima priču za svaku priliku i pored njega je bilo opušteno.

Međutim, prvo dodoše glavna šefica i njena dva zamenika. Ona je krenula pravo ka meni. Ustala sam, pozdravila se. Sele smo. Ona je gledala u mobilni. Ja sam gledala u sve njih. Kada je podigla pogled ka meni, bila je tako blizu. Njene plave oči su bile tako lepe. „Imate tako lepe oči“, ulizički rekoh. A onda, onda se desilo *to*. Nagla se ka meni i rekla: „To nisu moje oči, to su sočiva.“ „Aha! Čula sam da to postoji. Baš je lepo“. Još više mi se približila, tako da sam osetila njen smrdljivi duvanski dah. Ne samo da je smrdelo, već je i grejalo. „Znaš, moram to da radim, da ne plašim ljude“. Brzim pokretom je skinula svoju levu beonjaču, sve zajedno sa plavim okom, a na njenom licu je ostalo jedno drugo oko, koje je izgledalo kao svetlucavo saće prljavo zelene boje. Okce se mrdalo i vrebalo me.

Pramenovi guste tamne paučine pohriše kroz moje oči u glavu. Onesvestih se, izgleda na jako kratko, jer kada sam se probudila na toj istoj sofi niko nije obraćao pažnju na mene. Glavna šefica se grohotom smejala pored direktora i Esperance. Uočih da njih dve jako liče. Jedino što je Esperanca bila mlađa i plava. Glavna šefica je bila zelena. Ne, hoću da kažem, odeća joj je bila zelena, kao u neke aždaje. Ona je imala crnu kosu.

Esperanca je došla u firmu nakon što se pojavila Aždaja. Mnogi su došli u tom periodu, pa mi nije palo na pamet da se njih dve možda znaju. Sada nije samo izgledalo da se znaju, već da su i rođake. Esperanca je opasna. Aždaja je opasna. Ja sam prašina na njihovim cipelama. Pogledala sam direktora pažljivije. On nije ličio na njih.

Sve je delovalo normalno. Bane je pričao sa Esperancom, direktor i savetnici su pušili cigare, šefica je buljila u svoj mobilni. Pila sam crveno vino i postajala sve veselija. Zamišljala sam kako govorim Banetu: „Znaš, naša direktorka je vanzemaljac“. A on me gleda i pita koliko sam popila. Ili, ili, još bolje – on dođe kod mene i kaže „znaš, naša direktorka je vanzemaljac“. A ja kažem...da, da, ja kažem: „Pa šta, i oni su ljudi“. Hahaha.

Vikend sam provela u krevetu u nekoj čudnoj agoniji. Muž mi je donosio čajeve i pazio me. U nedelju uveče, kada su deca legla, sela sam sa mužem i ispričala mu sve. „Imam i ja vanzemaljce na poslu.“ „Kako znaš?“. „Rekao mi je Peca. Ispričao mi je bukvalno isto što i ti.“ „Što mi nisi rekao?!“ „Ma, ne znam, mislio sam da izmišlja.“ „Šta ćemo sad da radimo?“ „Pa ne znam. Sećaš se one priče za Obamu? Da je vanzemaljac? Ko zna ko je sve. Da zovemo policiju i prijavimo vanzemaljce? Samo možemo da završimo u ludnici.“

Odlučili smo da ćutimo zasad. I da se ponašamo, pa, normalno.

U ponedeljak me je direktor pozvao u svoju kancelariju. Esperanca je bila sa njim. „Šefica je rekla da možemo da imamo poverenja u tebe. Vidiš, u našoj firmi ima nekoliko ljudi koji su, pa, došli izdaleka.“ „Koliko izdaleka?“ „Mi smo iz druge galaksije.“, reče ona. „Dosad smo se krili. Ali ova godina je godina kada će nas svet upoznati i prihvatiti. Ima nas svuda na vodećim pozicijama. Znaš, mi kao vrsta imamo izuzetne menadžerske sposobnosti. Mi smo direktni, otvoreni, znamo da izdajemo naređenja. I vredni smo, tačni, precizni.“

Prva zvanična vest je stigla iz Holandije. Država je proglasila zakon o vanzemalcima. Imao je samo jedan član koji je glasio. „Vanzemaljci imaju ista prava kao i ljudi.“ Mediji i marketinške agencije, već uveliko iscrpljeni od izmišljanja senzacija, sladostrasno su se dohvatili toga. Pojavile su se majice sa njihovim očima. Naočare sa njihovim očima. Šolje sa njihovim očima. A onda, jednog dana, pojavile su se i njihove oči. Na poslu, u restoranu, u autobusu, malo, malo, pa bih ugledala te oči. Shvatila sam da je to bio taj dan. Svi će se pokazati. Esperanca, je bila jedina u našoj maloj firmi. Tačno sam znala!

Jedva sam čekala da dođem kući. Zvonila sam nestrpljivo. Malo mi se i piškilo. Čula sam njegove drage korake. Kada mi je otvorio, moj široki osmeh je punom brzinom udario u oči kao saće koje su nemirno poigravale ispod obrva moga muža.

Zavukla sam se u svoje srce

ZORICA ZOJA MLADENVIĆ

Zavukla sam se u svoje srce i sedim... Dišem iz svoje duše, hvatam uzdahe duboke... Bol cepa sve delove mene... Raspadam se... Pokazujem ti svoje slabosti, nadajući se da me toliko voliš i da to nećeš iskoristiti da pokažeš svoju moć... Zabadaš mi nož u srce, težinom svojih reči... Hladnoća i ravnodušnost me ubijaju... Pokušavam da te demontiram iz sebe... Treba mi vremena da uništim sva svoja sećanja, da ispraznim sve arhive. Svesno sam sebi dozvolila, da moja duša pokaže strast i trenutke ludila. Verovala sam da to nećeš iskoristiti... Verovala da će tvoje misli razumeti, moje misli... Verovala da imamo isti san... A kada san ima puno prepreka, znači da je to onaj pravi... Verovala sam da ćeš i ti to znati... Al, eto... Svako od nas ima svoju predstavu, kako život treba živeti. Naša viđenja se nisu poklopila. Nisi primetio moju tugu i moj bol... Nisi video moje suze... Samo si primećivao moje greške... I nisi mi praštao. Moje greške si pravio ti. Ti si bio najveći krivac, ti si bio njihov tvorac. Postala sam ti... Primila sam dosta udaraca... I posle svega, ja ipak znam, da postoje ljudi kojima mogu verovati... Nije sve samo cvetanje... Mora se doći do toga... Razgovori smiruju i umiruju... I kada sam najumornij, razgovor me budi... Sada su moje misli umorne... Zavukla sam se u svoje srce i sedim... Živim dah za dahom... Svi udišemo isti vazduh... Moram ugastiti žed...

Zatvaram oči, tonem u ništavilo svoje ranjene duše... Pokušavam da doletim do tebe, da ti predam svoju bol... Da ti vratim svu bol koju si ti meni dao. Nisam više svoja...

Otvaram oči. Sve oko mene je drugačije. Ovo nije moja soba. Gde sam to ja? Ma baš me briga, i onako nije važno. Opaaaa... Dečko mi se probudio. Izdrkaću ga na brzaka, pa pod tuš. Jebote, sad moram da zovem onu moju, da joj poželim "Dobro jutro!". Kakvo gubljenje vremena, šta ima da se čujemo svaki čas? Protresem glavom... Ja nisam ja! Ja pričam kao muškarac i kurac imam. Upravo sam ga izdrkala. Uuu... Šta se ovo dešava? Ja više nisam ja.... Ja sam sada on! Što znači da je on sada ja? Ili sam samo ja on ali on nije ja? Kako da to saznam. Pozvaću ga... Pozvaću sebe. Zvoni... Ne javljam se... Ili spavam, ili sam u kupatilu. Sreća te je Subota, ne moram da idem na posao, ne bi ni znala da odem na njegov posao. Eto sreće u ovoj čudnoj situaciji. Moram da razmislim, kako da ovo iskoristim na najbolji mogući način. Da se prepustim i budem on. Da saznam šta je u njegovoj glavi i kako misli. Zvoni telefon, ček da vidim ko je. On je, to jest, ja sam, u stvari on u meni... Odlično, neću mu se javiti, neka vidi kako je to, kada ga zovem a ne javlja se. Dobro, ja sam znači on...Hm... Šta sada? Možda da se ipak pozovem? Da li i on ovako razmišlja ili sam ovo i dalje ja sa svojim ženskim mislima? Ako se pozovem, da li će mi on odgovoriti ili ću to biti ja? Zanima me da li će osećati sve ono što ja osećam, kada se ponaša kao najveći

bezosećajni skot. Nadobudni egoista. Udahni duboko i prepusti se, postani on... Počni da misliš kao on... Polako... Udahni, izdahni...

"Ma boli me kurac šta će ona reći!"

Ups! Šta ja to upravo rekoh! Izgleda da ovo počinje da deluje. Uspevam. Idemo, uzdah, izdah... Prepusti se, opusti se... U al me svrbe nešto jajca. Ovo počinje da deluje... Zaboravi ko si, jer ti nisi ono što misliš. Zaboravi sebe.. Pogledaj se u ogledalo... Da, idem do ogledala.

Eto, zovem je već treći put i ne javlja se a posle će da kuka kako je ne zovem. Kako je važna bliskost i prva misao, poziv i "Dobro jutro, ljubavi moja!". Mnogo je naporan. I uvek bi da se svađa i samo zvoca i drži predavanja o ljubavi, nežnosti... Što mi se više ne skine sa kurca. Ona pati, njoj je teško, nedostajem joj... Privrženost, bliskost, poštovanje... Trice i kućine. Imam ja svoj život. I što se ne javlja? Evo ga zvoni telefon, ona je.

"Dobro jutro, ljubavi moja! Vidim da si me zvao, spavala sam a telefon se ispraznio."

"Dobro jutro! Samo sam hteo da ti se javim, da ne kukaš kako te ne zovem. Posle imam neka posla, moram nešto da sredim!"

"Zar uvek mora isto? Zar uvek moraš da budeš u nekoj žurbi? Zar uvek moraš da mi naglasiš kako me zoveš samo da mi se javiš, da ti ne bi zvala?"

"Eto, opet si počela! Prosto me strah da te pozovem, jer me samo nešto grdiš?"

"Pa ne grdim te, samo te pitam. Možemo li voditi, normalan razgovor, bez žurbe?"

"Ali ja imam posla, ja nisam zaludan kao ti!"

"Ne moraš me vređati. Prvo ja nisam zaludna, radim mnogo više nego ti i imam mnogo više obaveza od tebe! Zar kod tebe sve mora biti uvredljivo? I zar me uvek moraš srozavati i ponižavati?"

"Ma ti nisi normalna, sa tobom čovek, ne može da razgovara normalno."

"Dobro, ne znam zaista šta da ti kažem... Koliko god pokušavam da našu vezu održim i taman napravimo korak napred, ti je vratiš tri koraka nazad... "

"E, dobro, moram da idem... Imam neka posla... Aj ćao!"

"Da, opet bežiš... Kad god pokušam da povedem ozbiljan razgovor, ti bežiš... Ćao!"

Kakav davež od žene. Ja sam tako divan, svaka žena bi me poželela. Vidi kao sam lep! Ovo ogledalo ne laže. Ko bi mi dao ove godine? Niko. Izgledam bar deset godina mlade. I u odličnoj sam formi. Na poslu mi svi zavide, zovu me pican, jer sam uvek doteran i sreden. Video sam kako me kolegice gledaju, bar pola njih je zaljubljeno u mene. A kolege, oni mi svi zavide. Ljubomorni su. Volim kad prođem a oni bi da puknu od muke, što sam ja ovako lep. Šta bi mogao sada da radim? Obrijaću se... Ne, to ću sutra uveče, da na posao odem svež i doteran. Ma, odgledaću neki pornić i zabaviti se malo sam sa sobom. Ma ne treba meni niko, imam ja svoju desnicu.

Ja zaspao... Šta je ovo? Gde sam bre ja ovo? Ovo je njena soba? Odakle ja ovde? Idem da pišam.

"Aaaaaaaaaaaa... Šta je ovo? Ovo u ogledalu nisam ja! Šta se ovo dešava?"

"Mama, šta je bilo, zašto se dereš?"

Ja sam mama? Ovo se ne dešava. Ja sanjam... Vratću se u krevet. Mislim da je to najpametnije, nazad u krevet. Možda je sve ovo samo san i kada se probudim biću u svom krevetu.

Zvoni telefon, koliko li je to sati, koji je dan? Ne mogu sada da se javim, pozvaću kasnije. Subota. Šta ću danas da kuvam? Jao, treba i veš iz mašine da izvadim. Idem da stavim za kafu.

"Gde su moje mačkice? Jesu li ogladnele moje devojčice? Evo, evo sad ću vam dati da jedete, micike moje. I da vam sipam svežu vodicu. Čupavice moje blesave."

Opraću ove njihove činijice, a i sudopera je sva prljava. I šporet moram da oribam. Ručak... Šta bi mogla da spremim? Prvo ću na miru popiti kafu i razbuditi se a onda ću praviti planove za danas. Vidi zvao me Cojle, tri puta. Pozvaću ga.

"Dobro jutro, ljubavi moja! Vidim da si me zvao, spavala sam a telefon se ispraznio."

"Dobro jutro! Samo sam hteo da ti se javim, da ne kukaš kako te ne zovem. Posle imam neka posla, moram nešto da sredim!"

"Zar uvek mora isto? Zar uvek moraš da budeš u nekoj žurbi? Zar uvek moraš da mi naglasiš kako me zoveš samo da mi se javiš, da ti ne bi zvala?"

"Eto, opet si počela! Prosto me strah da te pozovem, jer me samo nešto grdiš?"

"Pa ne grdim te, samo te pitam. Možemo li voditi, normalan razgovor, bez žurbe?"

"Ali ja imam posla, ja nisam zalufan kao ti!"

"Ne moraš me vređati. Prvo ja nisam zaludna, radim mnogo više nego ti i imam mnogo više obaveza od tebe! Zar kod tebe sve mora biti uvredljivo? I zar me uvek moraš srozavati i ponižavati?"

"Ma ti nisi normalna, sa tobom čovek, ne može da razgovara normalno."

"Dobro, ne znam zaista šta da ti kažem... Koliko god pokušavam da našu vezu održim i taman napravimo korak napred, ti je vratiš tri koraka nazad... "

"E, dobro, moram da idem... Imam neka posla... Aj ćao!"

"Da, opet bežiš... Kad god pokušam da povedem ozbiljan razgovor, ti bežiš... Ćao!"

On je stvarno kreten. Dokle da mu pružam šanse? Ma ja sam kreten. Ja sam luda žena. Šta mi to više treba? Što sebi to radim? On je sebičnjak i to je to. Njega vodi samo njegov ego i sujeta. A volim ga... Kako to ne shvata? Volim ga uprkos svim njegovim manama. Sve sam se nadala shvatiće, promeniće svoj odnos prema meni... Ništa... Promeni se na kratko i opet

njegov ego. On, pa on. Ne treba mi to. To mi više stvarno ne treba. Prokockao je sve šanse. Ponaša se ružno i kukavno. Nije on muškarac. On je slabić koji se krije iza svoje sujete. Njemu je važna samo spoljašnost. On nije ni svestan kakav mi bol zadaje. On ne ide u dubinu. Ništa ne shvata. Mogu da mu pričam i pričam... Mogu da mu pružam šanse ali on sve prokocka. On jednostavno ne oseća empatiju. On ne razmišlja o mojim osećanjima. Jedino što uvek uspešno zna da uradi je da učini da se osećam bezvredno. Ni malo nežnosti u njemu... Briga, interesovanje, razumevanje, sve je to njemu strano...

Da li da se sad obrijem ili sutra uveče? Ma sutra ću, taman da za posao budem svež. Idem da šoram.

"Šta je bre ovo? Ja sam ona? Ovo nije normalno! Idem da je pozovem, to jest sebe da pozovem."

Ali šta da kažem? Kako sebe da pozovem i šta sebi da kažem? "Halo ja, ovde sam ja!" Jel ja ovo ludim? Šta se ovo dešava? Kako je ovo uopšte moguće? Pozvaću se... Praviću se da sam ona.

"Halo, micika, baš sam hteo da te pozovem, da ti poželim laku noć. "

"Da, verujem ti."

"Jel ja to u tvom glasu osećam zrnce ironije?"

"Ma ne dušo, samo ti se čini!"

"Ti nikada nisi zadovoljna! Uvek započinješ svađu!"

"Dobro ljubavi, kako si, kako si proveo dan?"

"Ne znam, nisam dobro. Imam problem!"

"Kakav problem imaš? Mogu da ti pomognem?"

"Ne može meni niko da pomogne! To su moje muke... To niko ne zna i niko neće saznati!"

"Dobro ljubavi, samo pitam... Ako mogu nekako da ti pomognem. Ali naravno ti se uvek ponašaš kao divljak. Koliko god da sam ja brižna i pažljiva, ti ostaješ surov. Šta mi to više treba? Uvek samo ti i tvoji problemi. Kada si se setio da ti mene pitaš kako sam ja?"

"Pa dobro, kako si ti? I sad ćeš početi sa pričom do suta!"

"Ma teraj se bre budalo!"

On mi je spustio slušalicu. U stvari ja sam, sam sebi spustio slušalicu. Baš sam kreten.

Svaki trenutak je prilika! Prilika koju treba da zgrabimo, zagrlimo i čvrsto držimo. Kada nam se nešto dobro da u životu to treba da cenimo i čuvamo. Moramo biti pažljivi, brižni prema tuđim osećanjima. Jer suta ja mogu biti ti, i ti možeš biti ja. Probudićeš se jednog dana u mojoj koži. Probudićeš se ali može biti kasno. Ja neću biti u tvojoj koži... Nikada. Jer znaš, ja sam već bila ti. Osetila sam tebe, postala sam ti ...I to mi se nije dopalo. Odbijam...

Odbijam da budem ti.

Ne postoji nedostatak vremena... Postoji nedostatak želje... Nedostatak hoću...
Nedostatak volje...

Kada nešto zaista želimo vreme nije prepreka... Sumrak postaje svitanje... Ego te samo koči i sputava. Tvoja sujeta je tvoj najveći neprijatelj. Ti si sam sebi sve. Ti si izabrao. Ti si prilike propuštao. Nisi shvatio... Svaki trenutak je prilika! Ja sam se sada zavukla u svoje srce i ćutim ti...

Znakovi

TANJA RAJEVAC

Nekada davno kad sam još bila klinka, drugarica me je pitala da li vjerujem u Boga. Nisam znala šta da kažem. Iako vaspitana u ateističkoj porodici, osjetila sam da ću se nekome zamjeriti ako kažem da ne vjerujem. Rekla sam joj da ne znam i pitala je da li ona vjeruje. Rekla je da kad joj ide dobro ne vjeruje, ali kada joj je teško i ima neki problem onda vjeruje i moli se Bogu da joj pomogne. Taj iskreni dječiji razgovor, na prvi pogled naivan i beznačajan, duboko se urezao i zauvijek ostao upisan u moj mentalni album iz djetinjstva.

Godina 1992. bila je jedna od težih za mene, kao i za mnoge koji su imali ikakve veze za ratom u Bosni. Te godine sam počela da vjerujem u Boga, sve svece, dobre vile, anđele čuvare, a najviše u svetu Petku. Imala sam dvadeset godina. Napustila sam rodno Sarajevo i živjela kod rodbine u Beogradu. Mama je otišla u Rusiju kod sestre, a tata još uvijek bio zatočen u Sarajevu. Kao muškarac ispod 60 godina u to vrijeme nije mogao legalno napustiti Sarajevo. Dugo nismo znali ništa o njemu. Znali smo da više nije u našem stanu, da je odveden, ali nismo znali gdje. Bio je to mučan period života, pun neizvjesnosti i briga koje su se ispreplitala sa strahom i očajem. Ta osjećanja su se gubila samo ponekad, dok sam spavala. Jedno osjećanje koje nije nestajalo ni u snu ni na javi, bila je – vjera. Vjera da će sutra možda biti bolje, praćena konstantnim traganjem za znakovima. Svakim pogledom u nebo tražila sam oblak koji će mi svojim oblikom dati znak da je tata dobro. Na registracijama automobila i kućnim adresama tražila sam sretne brojeve. Moj mozak je stalno radio na tome da nađe neki znak koji će mi uliti nadu ili prizvati dobru sreću. Mjeseci su prolazili i činilo se da bolje sutra nikada neće doći.

Jedno večer vraćala sam se kući uobičajnom rutom. Bila je zima i dan je trajao kratko. Ulične svjetiljke bile su upaljene. Hodajući dugačkim bulevarom primjetila sam da jedna svjetiljka nije upaljena. Dok sam joj se približavala pomislila sam, ako se upali u trenutku kada prođem pored nje – to je znak da je tata živ. Čim sam to pomislila, odmah sam se pokajala, jer šta ako se lampa ne upali. Malo sam usporila da se što bolje skoncentrišem. Prilazila sam lampi kao u transu i samo na jedno mislila. U trenutku kad sam prošla pored lampe – upalila se. Od sreće i ushićenja potrčala sam i sva zadihana utrčala u stan. Čekala me je divna vijest. Tata se javio preko radio amatera, samo je uspio reći da je dobro i da je kod kume u naselju Hrasno. Mojoj sreći nije bilo kraja.

Vrlo brzo nakon uspostavljanja veze sa tatom krenule su nove brige. Saznali smo da je bio u zatvoru i jedva izvukao živu glavu. I fizički i psihički bio je u veoma lošem stanju. Počela sam da se raspitujem i tražim vezu da ga nekako izvučem iz Sarajeva. Našla sam dobru vezu, ali u tom ludilu od rata niko nije mogao ništa da garantuje. Ostalo je da čekam i

da se nadam.

Crkva svete Petke postala mi je druga kuća. Tu sam provodila dosta vremena razgovarajući sa svetom Petkom. Miris tamjana me je smirivao, a prisustvo svetaca na zidovima davalo mi je osjećaj sigurnosti. Oštra beogradska zima je polako jenjavala, osjećao se miris proljeća, ali moja prezauzeta čula nisu imala vremena da to registruju. Ne sjećam se ni kada se sve zazelenilo, ni kako sam se našla u majici kratkih rukava, samo se sjećam svojih snova i molitve.

Stajala sam na vrhu Jahorine tamo gdje se završava žičara Ogorjelica I. Bila je puna skijaška sezona. Guzva na sve strane, žičara puna veselih skijaša. Udisala sam duboko hladni planinski vazduh i spemala se da poletim. Snažno sam zamahnula rukama i potrčala nizbrdo, dok su me skijaši sa žičara bodrili uzvicima. Trčala sam koliko me noge nose i konačno se odlijepila od zemlje. Letjela sam prema Sarajevu. Kad sam stigla do Sarajeva, već je pao mrak i jedva sam nazirala zgrade u avetinjskom gradu bez struje. Uputila sam se prema zgradi u kojoj živi kuma.

Sletjela sam na krov zgrade i stepenicama se spustila do desetog sprata. Vrata su bila otvorena, gorjele su svijeće, kuma je nešto radila u kuhinji i razgovarala sa papagajem koji joj je stajao na ramenu. Vidjela me je kada sam ušla, ali mi nije ništa rekla, samo je pogledala u vrata. Ušla sam u sobu. Tata je sjedio uza zid, grleći koljena i gledao u prazno. Duvao je ledeni vjetar, zavjese su se viorile na sve strane, jer stakala na prozorima nije bilo. Prišla sam tati i zagrlila ga, a on me nije ni pogledao. Molila sam ga da me pogleda i zagri, objašnjavala ko sam i da sam došla po njega, ali on je bio u transu i nje me ni vidio. Htjela sam da me zagri i da tako poletimo zajedno, ali njegovo mlitavo tijelo nisam mogla ni da uspravim. Trabalo mi je nešto čime bih ga mogla zavezati za sebe. Išla sam po kući kao luda, tražeći nešto zgodno, a onda sam se našla kupatilu našega stana u Sarajevu. Kao i obično na vješalici iza vrata visila su tri frotirna mantila, tatin, mamin i moj. Izvukla sam kaiševe iz sva tri mantila i otrčala u sobu po tatu. Nekako sam ga izvukla na vrh zgrade i na jedvite jade zavezala za sebe.

Tako smo tata i ja stajali na rubu krova zgrade i spremali se da poletimo. Opet sam udisala hladan vazduh i mahala rukama. Kada sam osjetila da imam dovoljno snage da poletim, pustila sam se. Pod tatinom težinom, koliko god da sam zamahivala rukama, propadala sam i tonula sve više. Ispod krošnji drveća, koje sam gotovo dodirivala, vidjela sam grupu vojnika. Sijao je žar njihovih cigareta i širio se miris duvana. Strah da ćemo im pasti pravo u ruke dao mi je snagu da snažnije poletim. Lagano sam počela da se dižem sve više i više. Tata je bio čvrsto vezan za mene i letjela sam sa lakoćom u pravcu Jahorine. Vjetar je bio oštar, ali mi je prijao, osjećala sam se slobodno i sigurno, tata je bio sa mnom.

Probudila sam se umorna, ali sretna. Gledajući se u ogledalo vidjela sam neku novu iskru u svojim očima. To isto popodne primila sam jednu od najljepših vijesti u mom životu. Tata je bio spašen.

Sutradan sam stajala u crkvi svete Petke i zahvalno je gledala pravo u oči. Klimnula mi

je glavom i nježno me pomilovala pogledom.

Ljubičice iz štrikova

VITOMIR ĆURČIN

Te mirisne, majske večeri živo je bilo na terasi restorana pored šetališta uz Dravu. Zavaljena u udobnoj stolici, pogledom sam prelazila preko veselog društva s kojima, eto, proslavljam 50 godina od maturiranja u osječkoj gimnaziji. Dosad smo se retko sastajali, posebno u vreme ratnih devedesetih, pa sam neke jedva prepoznala. Nostalgija, blizina kraja životnog puta, manje poslovnih obaveza, šta li, učinili su da se skupio priličan broj nekadašnjih maturanata. Organizatori sastanka kretali su se od stola do stola, diskretno pokušavajući da nametnu teme vezane za zgone iz gimnazijskih, apolitičnih dana sredinom šestdesetih godina. Bremenite teme ratnih devedesetih u toj višenacionalnoj sredini pokušavali su da prekinu i nekako preusmere, ali je to posle nekoliko pića bilo uglavnom neizvodljivo!

Maturanti koji su ostvarili uspešne karijere, posebno u Zagrebu ili inostranstvu, izdvajali su se od ostalih po kolima kojima su došli, elegantnoj garderobi, živom razgovoru koji su vodili. Sedokosoj gospodi uglavnom su dugmad na kaputima vodila neravnoravnu borbu sa naraslim stomacima, kao što su i mnogim damama slojevi kreme i utegnute večernje haljine teško skrivali godine...

Sve to goste nije motivisalo da se odreknu slavonske zakuske sa kulenom, pa ni od glavnog jela, nadevenih telećih prsa na slavonski način!

Dok su ranije za pokazivanje slika dece, unuka, kućnih ljubimica, kuća, vikendica, služili albumi, sada su apsolutni primat preuzeli pametni telefoni. Večernji vetrić sa reke, mirisi probrane hrane i zvuci evergrin muzike iz ugla, stvarali su opuštenu atmosferu, a prsti vremešnih maturanata, gotovo za svakim stolom, neumorno su se prevlačili preko ekrana. Slike su poturane svima za stolom negde diskretno, a negde baš uporno i agresivno! Pomalo nezainteresovana za tuđa porodična dešavanja, skoncentrisala sam se na orkestar koji je upravo svirao staru, poznatu pesmu „Zbog jedne divne crne žene“. Ovi nostalgični zvuci su mi pomogli da u mislima odlutam do bezbrižnih gimnazijskih dana, pa još i dalje, do odrastanja u Boboti.

Otvarajući kapiju, krajičkog oka zapazila sam kako iz očevog džepića na štrikovu, džemperu od grube vune, izviruju ljubičice.

Dok sam željno očekivala roditelje sa mlađim bratom i sestrom, blizancima, oko nogu nam se motao moj verni pratilac do škole, nestašni Piki i veselo lajao. Kao što je ime jačeg i poslušnijeg konja uvek bilo Putko, tako je i Piki bilo večito pseće ime. I onda, kao i sada, kada pas od starosti ugine, sahranjuje se iza slame u prisustvu najmlađih i tako deca

odrastaju u realnom svetu rađanja, života i smrti. Sa svega četiri razreda osnovne škole otac nas je genijalno vaspitao...

Stajala sam zadovoljno pored kapije, uspravno, kao da se spremam da podnesem raport roditeljima – da je sve urađeno i pod kontrolom. Poseban izazov bilo je okretanje velikog točka krunjača za kukuruz. Zbog njegove visine u gornjoj tački sam se ispomagala hoklicom i nogom.

Majka je pažljivo osmotrila dvorište i čvrsto me rukom, ogrubelom od poljskih radova, stisnula za nadlakticu i poljubila u razdeljak. Taj stisak ruke i poljubac ponovio se i mnogo godina kasnije, sredinom devedesetih, kada je majka bila na dijalizi u Novom Sadu i već teško bolesna. Sa mukom je uspela samo da mi slobodnom rukom mahanjem uputi poslednji pozdrav...

Sa prikrivenim osmehom i uzbuđenjem čekala sam da mi otac pride, blago me pomiluje po glavi ogrubelom, seljačkom rukom i pruži mi vezu mirisnih ljubičica. Te ljubičice su mi ostale u sećanju za celi život! U mislima sam ga videla kako zaustavlja konje, silazi sa kola, pažljivo bere mirisne cvetove za svoju ljubimicu i pobožno ih smešta u džepić štrikova, koji je majka nedavno isštrikala.

I mnogo godina kasnije, dok sam se u vreme školskih dana šetala obalom Drave, nepogrešivo sam pronalazila te ljubičaste strukove i upijala mirise prohujalog detinjstva...

Posle večere i dobrog kutijevskog vina atmosfera na terasi restorana je prilično živnula. Kada se na ulazu u restoran bojažljivo pojavila starica nudeći kavaljerima karanfile i ruže, gospoda su se svojski potrudila da svojim školskim drugaricama priušte mirisni cvetak. Lice starice bilo je zaklonjeno maramom i mogao se uočiti samo njen uplašen pogled prema šanku i kuhinji. Nešto mi je u njenom pogledu bilo neobično i poznato, pa sam, na njeno pitanje ruža ili karanfil, ponesena valjda svojim prethodnim razmišljanjem, odvratila: ljubičice. Bolno je odmahнула glavom, a ja sam se, da bih spasla situaciju, brže– bolje odlučila za ružu.

Na izlazu iz restorana, dok sam drugaricom čekala dolazak taksija i udisala prijatni majski vazduh posle kiše, iz tmine pored ulaza pojavila starica sa cvećem. Prišla mi je, iz džepića na svom neuglednom, crnom džemperu, izvadila ljubičice i poljubila me u razdeljak. Potpuno zbunjena, prihvatila sa cveće i slobodnom rukom pokušala da izvadim novčanik. Snažan pritisak koščate ruke za nadlakticu odvratio me je od te namere, dok se starica povukla u mrak pored ulaznog trema. Kroz zadnji prozor taksija upijala sam staricu pogledom. Dok sam se udaljavala, sasvim jasno sam videla kako mi mahanjem upućuje pozdrav.

Panično sam zamolila taksistu da se vrati, ali starice nije bilo nigde. Samo su konobari skupljali stolnjake i zbunjeno me gledali dok sam tumarala oko restorana.

Ponadala sam se da ovaj nadrealni dodir sa svetom mog detinjstva neće biti i poslednji...

Sat

VLADIMIRA BEČIĆ

Sat je otkucao ponoć.

Ponovo.

Nije se to ponavljalo svaku večer. Dapače. Bilo je dovoljno rijetko da sam se mogla praviti da mi se samo učinilo.

Stara kuća. Stari sat. Dešava se.

Sjediš za stolom u polumraku. Čitaš knjigu izvučenu s tavana. Zapišeš tu i tamo pokoju rečenicu. Češće samo riječ. Nekako su drugačije same. Prepuštene sebi. U stroju izgube toliko toga. Oštrinu rubova. Mekoću značenja. Dohvatiš rječnik. Provjeriš. Zaneseš se. Zaboraviš. Izgubiš se. I onda te otkucaj sata vrati nazad u sobu. U kuću, tamu, stvarnost. Prvi je uvijek nekako jači od ostalih. Jasniji. Drugi ga slijede ne narušavajući mu zvuk. Lako je prebrojati kad su svi isti. Osim prvog.

Lako je prebrojati. I svaki put kad bih to pomislila, ponovilo bi se, kao u inat. Da dokaže da nije lako. Da je svaki otkucaj drugačiji. Svih jedanaest muklih koji prate jedan jasni zvuk. Svaki zagušen na svoj način. Omotan, istaknut tišinom. Tvoreći ponoć. Po treći put te noći. Te ili neke druge. Svejedno. Kao što rekoh. Slučajnost.

Stara kuća. Stari sat. Dešava se.

Popravljan bezbroj puta. Uvijek proglašen ispravnim. Sat u kutu, naslijeđen s tuđom prošlošću, ostavljen u kući da skrbi za nju. Klatna ukrašena mrežom sitnih slova, sitnih previše da bi si dala truda pročitati ih. *Posveta vjerojatno. Ili samo ukras, zaključila bih i zaronila u slova koja su me više privlačila. Zanemarujući. Zaboravljajući.*

Do idućeg puta.

Noć je bila jedna od težih. Ništa nije pomagalo. Ni knjige. Ni riječi. Ni tama. Ni bijeg. Jedna od onih noći kad su sjene gušće od zraka, a sjećanja jasnija od odraza u ogledalu. Znalo ih je biti.

Ne često. Dapače. Dovoljno rijetko da sam se mogla praviti da mi se samo učine. Takve noći. Sjene koje šapuću. Sjećanja što ostavljaju tragove. Posvuda. Stara kuća. Dug život. Dešava se.

U takvim bi noćima sat kucao tiše, ne ometajući ostale zvukove. Molila bih ga da otkuca ponoć dvaput. Triput. Četiri puta. Koliko god hoće. Da mi skrene misli. Zaokupi maštu. Odagna ono što je prožimalo topli zrak i hladilo mi vrhove prstiju, hvatajući me za njih. Vukući me tamo odakle sam pobjegla. Jednom zauvijek.

Klečeći pred njim, drhtavim bih prstima prelazila preko drvenih rubova na kojima se lak tek tu i tamo lomio. Poput moje stvarnosti u dobrim noćima. Paukova mreža napuklina u tamnom sjaju. Na drvetu. Na životu. Tražila bih način kako da otvorim vrata i pregledam klatno. Pročitam slova. *Možda me ona vrata nazad*, nadala bih se. Ali brava je bila zaključana. Ključ izgubljen, zagubljen, nestao.

U noćima poput ove puno sam stvari zaboravljala. Sjećanje na ključ bi nestalo istog trena kad bi isplivala ostala. Isplivala i potopila sve oko sebe. Ujutro, kad bi sjene izbljedile, sjetila bih se. Svega. Prekasno, kao i uvijek.

Stara kuća. Dug život. Dešava se.

Ove noći slova, ma koliko sitna, djelovala su poznato. Blisko. Drago. Zurila sam u njih dok su klizila lijevo– desno, hvatajući tek odsjaje kojeg od njih. *Poput urezanih mrava su. Slika, a svejedno pokretna. Živa.* Dlanova položenih na staklo vrata promatrala sam igru slova. Opčinjena. Odmaknuta. Od onog što se kretalo po sobi. Prsti su se zgrčili naglo, na prvi otkucaj. Nokti zagreblji po glatkoj površini. Prateći zvukove iz dubine sata. Svih dvanaest.

Prvi put.

Klatno je zastalo. Staklo je puklo.

A onda se sve ponovilo.

Prvi, sada više ne jedini jasan. Jedanaest preostalih, oslobođenih staklenih uza, kucali su jedan za drugim čisto poput prvoga. Dok su se slova na klatnu presijavala. Otkrivajući viticu za viticom u kojima se kovitlala samo jedna jedina riječ. Jedno jedino ime.

Sjene su nestajale. Sjećanja bljedila.

Stara kuća. Spora smrt. Dešava se.

Sat je otkucao ponoć.

Ponovo.

Večiti kalendar života i smrti

NENAD PETROVIĆ

„A zmija bješe lukava mimo sve zvjeri poljske...” (Knjiga Postanja, 3, 1.)

Sekretar me je dočekaao profesionalno. Zavaljen u stolicu sa podešavanjem visine, klatio se napred– nazad.

„Hm, a zašto želite da ostvarite uvid baš u taj studentski dosije?!“ – senka je naglo preletela njegovim licem.

„Opšte je poznato da je On bio student generacije, rečju klasa, izuzetna pojava. Želeo bih da pišem o NJemu. Zbog toga mi je neophodan uvid u studentski dosije, znate i sami, tu su sve ispitne prijave sa ocenama.“ – složio sam čitavu priču koja se glatko slivala sa mednih usana. Toliko tečno i slatko da bi upravo to moglo da izazove podozrenje. Sekretar je naglo ustao, đipio prosto iz stolice.

„Mislite da ste prvi?!“ – okrenuo se prozoru sa kojeg se pogled obrušavao na trg sa gradskim golubovima. „Evo, pogledajte!“ – izvukao je braon fasciklu iz police, kao da je tu držao spremnu. „Vidite?!“ – rasklopio je korice i tek jedan list zaleprša na sto pretrpan aktima. „Ništa! Neko se već dosetio jadu! Meni su iza leđa pokupili sve NJegove ispitne prijave, sve ocene...” Podigao sam ispali list. „Tako to biva gospodine moj, svi oni kada jednom postanu nešto odjednom im se zatire svaki trag prošlosti, nestaje prethodnog života, nema dokumenata... Delete!“

Već sam pogledom grčevito preletao preko požutelog papira. Samo jednu, samo jednu cifru tražio sam besnim pogledom.

„Eto, čudi me da je i taj izvod iz Većitog kalendara života i smrti preživeo.“ – sekretar se ironično osmehnuo na ono „Večiti kalendar“. Iako mu ništa ne rekoah, on je govorio i govorio, mleo bez prestanka. Tražio je nekoga da se izjada. „Ko?! Još pitate!... Ljudi u kišnim mantilima ili još bolje u crnim kožnim jaknama – kako ih obično svi doživljavamo. Ali ne, nisu nalik onim tipovima iz holivudskih filmova, ovi su bezlični sivi čovečuljci kakve srećete po gradskom prevozu, nose sakoe i somotske pantalone, Kafka gospodine moj... Zato idite što pre, molim Vas, da ne bih štogod ružno pomislio o Vama, na primer da ste... provokator.“

∞

Dakle, šta pišu Knjige indžijeli?

Na to pitanje dobiću odgovor kada se spiralnim stepenicama popnem u paukovu mrežu, bolje reći lavirint zgrade u novom delu grada. Atelje zvezdočatca beše sasvim obična

garsonijera za koju niko ne bi mogao da kaže da je radni prostor astrologa. Na pisaćem stolu, umesto očekivanih hrpa listova iscrtanih nebeskim putanjama i zvezdicama, bio je samo najsavremeniji računar.

„O kome je reč, gospodine?“

Tek kada sam svoj pogled usmerio u njega primetih te oči i shvatih zašto sam ih od ulaska izbegavao. Vodnjikave, reklo bi se bezizražajne, sive, pre mišje no zmijske, a opet odbojne. Miš beli – sreću deli.

„Nije za mene, već za jednog prijatelja koji je toliko, znate, sumnjičav, takvo jedno racionalno biće da ne bih smeo da mu izađem na oči da zna kako mu iza leđa naručujem natalni horoskop... Radi se o opkladi, znate.“ – opet sam izverglao nabubanu zvaničnu verziju.

„A šta ako moj profesionalni moral ne dopušta da radim horoskop za osobu koja ga ne želi?“ – zvezdoznanac je blefirao, znao sam to, osećao.

„Pa znate, ima dovoljno drugih Vaših kolega koje neće imati takve nepotrebne obzire.“ – učinilo mi se da se pokrenuo da ustane, ali je ipak ostao prikovan za fotelju. Premišljao je nekoliko trenutaka.

„Znate li da je Hitler naručio natalni horoskop Trećeg Rajha?... Kao dan i čas rođenja Hiljadugodišnjeg carstva uzeo je precizan momenat kada je tog 30. januara 1933. godine dobio mandat od Predsednika fon Hindenburga da sastavi vladu. Uz geografsku širinu i dužinu Berlina to je bilo dovoljno da se izradi horoskop nove vlasti, bolje reći novog režima, najbolje reći Novog milenarijskog poretka. Taj je 'testament sudbine' čuvan kao najveća državna tajna u sefu Kancelarije Rajha gde je i otkriven posle sloma. To je bio partijski Sveti Graal.“ – u tom trenutku se ipak pridigao. „A da li znate da je CIA od kad je počeo rat kopala i kopala preko svojih krtica kako bi došla do tačnog časa i minuta rođenja Vođe – jer sve se ostalo znalo: dan, mesec, godina i mesto – da bi mu uradili natalni horoskop? Ali ne samo to, svi podaci do kojih se moglo strpljivim radom doći, sve činjenice od najranijeg detinjstva i mladosti nepriznatog slikara, agitatora zažarenih očliju... Sve na čemu su godinama prilježno radili najbolji psiholozi i psihijatri kako bi se kamičci uklopili u mozaik, do konačnog zaključka: taj će duboko frustrirani čovek, paćenik i besomučnik nalik na Raskoljnikova – okončati život samoubistvom!!!!“ – zvezdočatac se drao, uplašio sam se po prvi put, izleteo napolje u mrak, pod zvezdano nebo.

Sada, kada sam otkrio sudbinu Zmijskog cara, otkako mi je Diavolos šapnuo na levo uvo – nije mi lakše. Životinjski krug ne laže. On ponekad može da bude samo pogrešno protumačen. Tim gore po tumača. Sada posmatram drugim očima to lice poznato iz štampe, sa televizije, glas koji slušam sa radija zvuči mi drugačije. Znam mu kraj. Drhtim noćima i danima, čekam... Hoće li doći po mene da me odvedu u mrak pre nego Zmijski car skonča?

Hotel Ašer

ANDREA ŽIGIĆ DOLENEC

Bio je to onaj dio dana koji je običavao biti plodonosan, kad bih bio uronjen duboko u tekst, kopajući po rudnicima riječi, prebirući ih, cijedeći ih i izvlačeći ono najbolje iz njih. Bio je to onaj dio dana kad ne bi postojalo ništa i nitko osim mene i bjeline koja je bila podloga za jedan novi svijet, utkan u rečenice i u praznine između redaka. Obično je to bio onaj dio dana, na razmeđu jutra i podneva, kad bih, poput tesara bezgrešnih idola, zanesen, gotovo u vrućici, oblikovao lica i njihove sjene, dodajući im sloj po sloj njihove osobnosti, slabosti i strahova, praznovjerja, želja, ambicija, njihove dobrotivosti i zloće, njihove izopačenosti i beznadnosti. Baš taj dio dana zatekao me je u pidžami, neobrijanog i neispavanog. Učmala malodušnost, u pratnji polaganog stavka jednog od Hajdnovih kvarteta, koji je dolazio s radija, vukla se pretrpanim stanom na prvom katu stare zgrade, čiji su veliki prozori gledali na ulicu. Na vanjskoj prozorskoj dasci sjedio je mačak, crn i šugav, koji je počeo dolaziti baš nekako u vrijeme kad je počeo moj silazak u pakao. Nisam ga puštao u stan, ali sam ga povremeno, kad bi njegovo glasanje postalo nepodnošljivo, hranio na prozoru. Sad me je samo nijemo gledao.

Znao sam da ništa nije moglo zaustaviti propast u njezinom napredovanju koje je ubrzavalo. Nakon rastrojenosti, srdžbe, bijesa, samovrijeđanja i samoponižavanja, podlegao sam rušilačkoj snazi bezumlja, valjajući se u njoj bezglavo, dan za danom, u mucu alkoholnog bunila, boreći se s jadom koji je sprečavao svaki napredak prema kraju. Nedostajao mi je završetak. A bez njega nije bilo ni romana, a ni novca.

Teret vlastitog imena postao je pretežak. Mrzio sam majku i njezinu ljubav prema literaturi, zbog čega je uz moje prezime Šekspir dodala ime Vilijam. Mrzio sam i samu pomisao na vlastito ime. *Nomen est omen* – govorila je mater, usmjeravajući me svjesno prema književnosti. Na žalost, nije dočekala moj uspješni prvijenac, nakon kojeg je uslijedio ugovor za moj drugi roman. Već su mi triput produljili rok za predaju teksta. Nakon sutra više nema rokova; dugovi će me pokopati i bit ću sretan ako završim kao Roderik Ašer.

Na ekranu računala pisalo je „Hotel Ašer“. Nervoza je krenula iz donjeg dijela trbuha i udarila me je u potiljak. Obuzeli su me bijes, gađenje i prijezir prema tekstu koji nisam uspjevao završiti; prema mojoj nesposobnosti, nedosljednosti, svim mojim slabostima, pretjeranim sklonostima i sklonosti pretjerivanju. Radio sam na romanu gotovo tri i pol godine; posljednjih godinu dana bez nade da ću ikad napisati kraj. Ukleti hotel, u kojem ljudi nestaju, da bi se pojavili u nekom drugom ili u nekoj drugoj, prenio je prokletstvo na roman i na moj, dotad pristojan, donekle čak i uspješan život.

Proporcionalno s porastom stresa pojačavala se bolna izoštrenost mog sluha, zbog

čega mi je čak i šum tišine bio nepodnošljiv. Samo žičana glazbala činila su donekle podnošljivom preosjetljivost slušnog živca. Spiker je sad najavio Betovenov 15. gudački kvartet u F- duru, opus 135, koji je ispočetka zvučao doista kao razgovor četiri mudraca, a onda su se violine, čelo i viola počeli svađati u mojoj glavi i glazbena je poezija postala kakofonija koju nisam mogao prekinuti jer mi je tišina bila jednako teška. Hodao sam iz prostorije u prostoriju i na povratku u radnu sobu ugledao njega kako sjedi kraj računala. Nije bilo ni najmanje sumnje. Bilo je to obličje koje se prepoznaje odmah: blijedo, ispijeno lice, upale oči s tamnim podočnjacima, spuštenu lijevu obrvu, visoko i široko četvrtasto čelo i kosa koja prekriva uši.

„Dobar dan Viliame”, rekao je živahno, osmjehujući se, potpuno u neskladu sa svojom mračnom pojavom.

„Dobar dan Edgare”, pokušavao sam zvučati opušteno. Sjeo sam kraj njega i zagledao mu se u oči. A onda je Edgar počeo govoriti o Kolridžu, Tenisonu i Braunu, o estetici zla, o čežnji duše da samu sebe izjeda, o nastranosti kao jednom od najiskonskijih poriva ljudskog srca, o ludilu.

„*I was never really insane except upon occasions when my heart was touched*”, rekao je Edgar, a ja sam otišao po vino i brzo se vratio. Sjedili smo još dugo i pili. Razgovrali smo o Usheru, njegovom i mojem, a onda i o mačku koji je dozivao na prozoru, da bi završili na ženama i na atmosferi u koju se zaljubljuju, misleći da se zaljubljuju u muškarca.

Što od alkohola, a što od kronične neispavanosti, zakopao sam se u dubok, okrijepljujući san iz kojeg me je probudila grmljavina. Vjetar je u mraku bacao kišu u sobu i munje su lomile nebo. Uključio sam svjetlo – Edgara nije bilo. Zatvorio sam prozor i pogledao računalo. Ponovno sam osjetio krivicu i bijednu bespomoćnost zbog još jednog dana bez napisane riječi. Sutra će biti drukčije – obećavao sam si. I onda sam ga spazio. KRAJ. Bio je tu, na ekranu, izazivajući istovremeno sreću i jezu. Pogledao sam broj stranice – 412. Bio sam više nego siguran da sam ih napisao 351.

Nevidljiva nit

DRAGAN PAVLOVIĆ

Stajao sam u redu kao i svi ostali. Ispred mene – grupa ljudi – skoro svi u odelima. Ne volim odela. Retko kad ih nosim, izuzev kada idem na svadbe. Nosio sam izlizane farmerke, izgužvanu košulju i stare patike.

Sa moje leve strane nalazio se mostić, prelaz preko malog jezera u kojem su se kupali mladići i devojke. Njihova nakvašena odeća pripijala im se uz tela, ističući lepotu njihovih oblina. Svi su bili veseli i razigrani. Njihov smeh mi je veoma prijao.

„Pazi da te ne povuku u vodu“, reče mi mladić iz reda. „Imaš li kartu za prolaz?“

„Ne, nemam“, kažem zbunjeno. „Pa nije valjda potrebna karta?“

„Da“, reče mladić, „neće te pustiti bez nje.“

„Ali, ja moram da prođem“, kažem mu. Gleda me iznenađen odgovorom i iz džepa vadi papir sličan bioskopskoj karti.

„Probaj sa ovim, možda ćeš uspeti.“

Uzeo sam papirić spreman da se isfoliram, jer to mi nije bilo strano – više puta sam u životu blefirao u sličnim situacijama.

Na ulazu su stajala dva visoka muškarca u crnim odelima i cepali karte za prolaz. Došao sam i ja na red i brzo pokazao onaj papirić čoveku sa moje leve strane i prošao.

„Prošao ti čovek bez ulaznice“, odjednom čujem reči.

„Gde je?“

Hitao sam brzim koracima ka velikom holu sa mermernim stubovima od kojeg su se radikalno širili uski/široki hodnici. Podsećao me je na hol ogromne železničke stanice. Ljudi koji bi prošli, brzim koracima hitali bi svako na svoju stranu. Kao da je svako od njih znao gde treba da ide. Imao sam utisak da me neko prati. Došao sam do sredine ogromnog hola i stao, neznajući gde dalje. Odjednom mi u sećanje dođoše likovi male ćerke i još manjeg sina i obuzme me tuga, tuga koja dušu slama.

Ugledao sam svetlost sa leve strane. Kreno sam brzim koracima ka izlazu. Ispred mene nalazila se mala trokraka rampa, skoro ista kao na autobuskoj stanici za izlazak na peron.

Pogled mi je privukao stakleni boks sa desne strane u kojem je sedela devojka duge, plave kose, andeoskog izraza lica. Pogledala me je. Njene oči bile su tako blažene, sveprožimajuće, iz njihovih dubina kao da je na mene bila usmerena umirujuća svetlost. Nasmejala mi se, podigla kažiprst graciozne ruke i rekla.

„Sada izlaziš, ali vodi računa šta radiš.“

Prošao sam sa velikim olakšanjem. Ispred mene su se ukazale ovozemaljske prizemne kuće. Osetio sam miris roštilja. Laganim hodom išao sam ulicom i razmišljao... Moja misija još nije završena... Svi dolazimo sa određenim zadatkom na svet i sve dok ga ne završimo ne možemo se spokojno vratiti.

Dugo sam te noći sedeo na ivici kreveta i razmišljao da li je sve ovo što sam vam ispričao bio san ili java. Razmišljao sam o tome kako nam je život dat, kako ga treba poštovati, a ponajviše o tome kako nas između života i smrti deli samo jedna nevidljiva nit.

Bonus priče

Budući da su zanemarile neku od propozicija konkursa, sledeće priče nisu mogle da učestvuju u izboru za nagradu, ali su zbog svog književnog kvaliteta uvršćene u zbirku (abecednim redom).

Moj gavrane

BOJANA TRIVIĆ

U jednoj lenjirom izvučenoj ulici sa urednim kućama u nizu, stanari su, čim su se uselili, zasadili orah.

Doneli su ga još kao tanušno elastično drvce u neko proleće davnih godina, pa ga ohrabivali dok nije pustio korenje i izrastao u hlad preko pola dvorišta. Pod njega su smestili drveni sto s mušemom, i klupe na kojima su sedeli kad je napolju bilo lepše nego unutra.

Ona je volela taj teški hlad. Trideset godina njenog života, sve je stalo u tu dugu senku. Otkad je bila u penziji, provodila bi tu skoro sve vreme dnevnog svetla, od maja do oktobra. Ponekad je i neko iz komšiluka sedeo s njom, u pokazivanju fotografija iz novčanika ili u tišini, svako u svojim mislima. Ona nikad u životu nije nosila ljude u novčaniku. Umesto da gleda tuđa lica kako stare, više je volela da čita, predano, sve priče o drugim svetovima, koje je godinama propuštala žureći na posao.

Iz tih nasumično ugrabljenih poznatih naslova, dobila je neki smušeni, disonantni šum, pripovesti umršene u klupko, na koje se vreme nikako nije ponovo namotavalo. Ona nije imala u prstima tu veštinu da ga čvrsto uveže oko svojih životnih lekcija. Dobro srce, rasparanih niti. Kad je kapitulirala pred svojom policom s knjigama, potražila je neki bolji sistem u gradskoj kući gde su živele one knjige veće mudrosti.

Tamo je radila jedna porcelanska devojka, dubokih, pronicljivih plišanih očiju. Imala je jedno od onih lica iz književnosti XIX veka, uokvireno bakarnim loknama, i s teškim tamnim senkama koje su se, kao živi oblaci, gomilale ispod njenih zenica.

Više nije bila sigurna da li su te oči pratile njeno besciljno lutanje među policama biblioteke, prezavu kretnju "možda ja nemam pamet za ovako nešto" – ili je samo bila poslata od nekog ko pazi na one koji ne gaze mrave. Samo joj je na ono što se ohrabrila da odabere i spusti na pult, u tišini savezništva, dodala i neku knjigu sa gavranom na koricama.

Nastalo je jedno vreme, u kojem se i sve prošlo i sadašnje zakovitlalo, i otkrivalo smisao svega u istom trenutku, vreme bez početka i kraja. Uronila bi u taj magični, zastrašujući i začudno humorni svet, iz čije joj se zavodljive jeze nije vraćalo u ovaj život u boji. Kao da je drugačije zračila, upijajući neke sure nijanse, komšije su je sve ređe ometale i prekidale u čitanju. Čak i kad bi dolazili u njen hlad pod orahom, ona ih je retko kad primećivala, pa su je uglavnom ostavljali na miru s tim čudnim knjigama sa slikom gavrana.

Kad joj je na Malstremi vir pao i poskočio jedan orah, kao da je lađa spasena iz strašne vode, nije se iznenadila. Sklopila je prste, sakrivši ga u ruci, kad je čula graktanje,

kao protest. To je bio glas jednog gavrana, koji joj je bacio orah da ga otvori, a ne da se tu igra sakrivajući ga.

– Dobro, de, šta se ljutiš – nasmejala se, čeprkajući jezgro iz ljuske. Gavran se teatralno dogegao kao čeljade, na onim krutim nožicama, pokljucao svežu dozu oligoelemenata i odleteo.

Tako su počeli da se druže. Gavran joj je donosio orahe, koje su delili kad je on bio raspoložen, a ona je počela da razgovara s njim, kao da je ljudsko biće. Pričala mu je o čemu razmišlja. Prvi put u životu, govorila je drugom biću šta oseća. Ponekad bi mu čitala naglas. Hvalila je njegovo sjajno perje, njegovu pamet, tepala mu. Valjda poučen iskustvom sa Ezopovim lisicama, on nije padao na lepe reči. Nije ni voleo da se mazi, i jasno joj je pokazivao da je njihov odnos čisto poslovan, da ne bude slučajno nekakve zabune.

Jednog podneva su joj nestale naočari za čitanje, koje je ostavila na stolu. Bile su sjajne, sa tankim zlatnim okvirima, i sigurno su na suncu privukle pažnju neke svrake... A onda se pojavila sumnja – šta ako ih je možda gavran sam odneo?...

Njen lomljivi mir više nije mogao da se vrati u korice. Bes joj je preuzeo vlast nad postupcima. Naravno da nije bila raspoložena da zbog gavrana ponovo ide kod optičara, i ko zna koliko će to trajati. Viknula je, kako je on jedna glupa životinja. Ona ga hrani i pazi, a on njoj krade naočare, da ne može da čita, iako je to jedino što voli u životu. Ako joj tako vraća za sve što mu čini – samo da zna, odsad više neće, i neka joj se skloni s očiju!

Više je bila ljuta na sebe, kako je tako detinjasto upala u tu iluziju, u konverzaciju sa pticom, kao da je ova shvata i može da reaguje. Iznervirana, rešila je da učuti. Udubila se u tekst koji nije videla. Ignorirala je lepet iznad svoje glave, i plodovi oraha su prestali da padaju kao poziv na igru. Krila mu više nisu, kao i obično, uzlepršala i digla vazduh u vrtešku. Bio je to metalni zvuk, kao dva sečiva koja salutiraju i tesno se mimoilaze kroz neke tečne svile.

Dugo je čekao iznad njene glave. Kao troma senka pregorelog crnog leda, lebdeo gledajući u nju, dajući joj vremena da se promeni, ga zadrži. Ona je, ljutita, gledala u knjigu, ništa više ne videvši. A onda je, ispred njene hladne uvređenosti, otresao perje, i odleteo.

Ona je nastavila da čita na jačem suncu, s naprežanjem na sitna slova, ispaštajući dosledno i sistematski svoju lakomislenost. Taman je saznala da mudrosti ništa nije morskije od preteranog oštroumlja, kad na opis jednog jesenjeg pariskog sumraka, iz vazduha padoše njene naočare, umazane i ulepljene sitnim perjem i travom. Ko zna odakle ih je doneo. Možda ih je krio u svom gnezdu, ili spazio na nekoj neprijateljskoj teritoriji. I ko zna, da li je možda morao sam da vodi bitku protiv čitave vojske svraka, da ih otme?... Osetila je kako je natapa talas kajanja. Iako je malopre još osećala gnev, sad je samo želela da sve ispravi. Da mu se izvini, da se on više ne ljuti na nju. Ništa ne vredi alat za čitanje, ako izgubi onog koji je razume. Ne bi ona dala svog gavrana ni za celu ulicu ovih bez perja!

Dozivala ga je, mahala usrdno. Uzalud. Onda je mahnito izlomila pune šake oraha da

mu ponudi, samo da se vrati. Da opet pričaju, kao pre. Da mu čita i veruje kako on sve zna, oduvek, i da je i došao zato da ona ne bude sama na svetu. Crna senka iznad nje obletela je još jedan krug. Onda je uzleteo skoro vertikalno, i nestao nekud u pravcu visokog sunca, tamo gde ni kroz stakla nije mogla da ga prati. I više se nikad nije vratio.

Njoj je teški hlad zaseo na grudi. Pritiskala ju je praznina, kao da se od njenog srca bez reči objašnjenja otkinula neka pozna, prisna, s ljubavlju gajena nežnost. Nešto čega je postala svesna tek kad je nestalo, kao da se ugasio poslednji govor, koji su još jedino njih dvoje razumeli na svetu. Mnogih dana je potom zagledala ptice. Vukla je gavranovim tragom pogled po dugačkim vodovima, gde su čučale kao note neke zaboravljene pesme.

Možda su se još nekad videli, izdaleka, ali to paučinasto među njima bilo je trajno umršeno, i začarano na zaborav.

Možda je samo ona, od svih ljudi, naišla na gavrana koji zaboravlja.

A možda je, ipak, drevni glasnik između dva sveta, sve ljudske slabosti pamtio i suviše dobro.

Spasovdan, Spasoje, On i ja

GORAN KOJIĆ

To, da sam tada umro, nisam znao odmah, nego nekih dvadesetak godina kasnije, kada mi se u jednom nadrealnom iskustvu pokazala izvanredno jasna slika moje sahrane, sa galerijom uplakanih likova koji su promicali pred mojim očima, kao na filmskoj traci, u sjajno režiranoj drami. A pošto je režija bila jako dobra, potoci mojih suza bili su verodostojan i jasan vrednosni sud. Makar sam ja to tako duboko osećao.

Ali, rekoh već, to nikako nisam mogao da znam tada, kad sam umro, najmanje iz dva razloga: jedan, jer sam bio beba od nepunih 14 meseci, a bebe, kažu uvaženi naučnici, ništa ne znaju, i drugi, još važniji, jer sam bio – umro.

I još nešto: zašto bi moj pokojni deda Veljko slavio datum kada se sve to desilo sve do svoje smrti kao moj rođendan, ako već nisam umro, pa – vaskrsnuo? A dobro znamo i to da u smislu vaskrsavanja nisam nikakav izuzetak. Naprotiv. Njih ima otkako je sveta i veka.

Ne, ne, nije bila nedelja, vaskresenije, bilo bi to za ovu istinitu i potresnu priču vrlo jeftina laž, nego je bio četvrtak, tj. Voznesenije – gle, opet u vezi sa vaskrsavanjima – pa još i Spasovdan, 23.maja leta Gospodnjeg 1963.

Još uvek ne verujete? Idemo dalje...

Bebac koji se igra, u društvu još jednog, znatno kosatijeg, tek pet meseci starijeg, na potpuno neprikladnom mestu, privukao je pažnju budnog andeoskog oka...

„Kako mogu biti tako nesavesni ovi u kući, da puste decu da se igraju oko tog bureta. Pa da li vide da je ono do vrha ispunjeno vodom? Ako mu se omakne taj njegov omiljeni autić, i ode u vodu, on će odmah za njim, kakav je“, mrmljao je zabrinuto moj anđeo čuvar, dok je s neba budno – a kako bi drugačije – posmatrao početak drame. Anđela ću, mada mu, iskreno, nikad nisam saznao pravo ime, nazvati Spasoje, kako i dolikuje njegovoj ključnoj spasiteljskoj ulozi.

„Paja beba, beba paja“, odzvanjalo je u glavi mog brata, dok me je gledao kako plutam po površini vode, na čijem dnu je svetlucao moj omiljeni autić hitne pomoći, koji sam dobio za svoj prvi rođendan, a koji je Režiser ove istinite drame poslao tamo kako bih ja umro, pa ubrzo vaskrsao baš na Spasovdan, i tako poslao mom dedi V. simboličnu, ali snažnu poruku oko ukidanja porodične krsne slave. Ali, o tome ćemo drugi put.

„Niii– na, buuu– ba, niii– na, buuu– ba“, odzvanjala je u glavi mog anđela zlokobno pesma koju je pevao stariji bebac, a koju je on pojačao do daske u glavi oca starijeg bebca, u tom trenutku studenta ekonomije, zaronjenog u spremanje ispita, u jednoj od soba

okrenutih ka toj dvorišnoj strani.

Tetak Živko nije mnogo oklevao. Njegovom mladom biću i telu skok kroz prozor činio se kao let sokola, u odnosu na varijantu mogućeg sprinta okolo, kroz nekoliko prostorija, uz neminovna sudaranja sa ostalim brojnim ukućanima. A sve to u nastojanju da ispuni vrišteću molbu mog anđela, da što pre stigne do mesta na kojem njegov sin neprestano ponavlja „Niii– na, buuu– ba“, držeći za tregere svog brata koji u tom trenutku guta sve veće i veće količine vode. Ili možda više i ne guta? Možda je...

„Nije umro, nije umro“, vrištao je anđeo na tetka, objašnjavajući mu šta u trenutku kad u rukama drži mene, koji ne dajem nijedan znak da sam živ, treba da radi da bi...

„Umro je, ali oživećemo ga“, ponavljao mu je samouvereno Režiser, osećajući da stvara još jedno delo koje će istinski ljubitelji drame sa srećnim završetkom znati da prepoznaju i cene.

A vode je u meni bilo valjda više nego što je ostalo u buretu. Barem tako je ne samo u narednim satima i danima posle, nego i na svaki moj rođendan, tj. po crkvenom kalendaru Spasovdan (Voznesenije Gospodnje), uzbuđeno opisivao scene njenog ispuštanja iz pomodrelog bebećeg tela moj dragi anđeo Spasoje, svima koji su njegovo darovito pripovedanje pratili bez daha.

Dok je Režiser istovremeno i dalje zadovoljno trljao ruke, razume se.

Anđeo Spasoje je u pripovedanju posebno naglašavao taj trenutak kada tetak Živko ugleda moj povratak na ovaj svet.

„Videvši kako je bebcu trepnulo oko, znao sam da će Žile navaliti još jače sa procedurom spašavanja ili oživljavanja, kako god. Neverovatna je snaga, i životna mudrost koju čovek ima u takvim trenucima“, trudio se da bude što uverljiviji.

Ipak, meni je, ako dozvolite, još važnije bilo to što je naš Režiser odlučio da ova drama dobije takav, srećan kraj. Što je od krucijalnog značaja i za ovu priču. Koje, u protivnom, ruku na srce, ne bi ni bilo.

Čekajte, nije još gotovo. Ne žurite. Nismo još uvek rešili ključnu zagonetku. Kako znamo da je ovo ono– stra– no?

Iz tog razloga, vraćamo se u budućnost. Nekih 20– ak godina kasnije, dakle, u vreme kada je moj pubertet trajao i trajao, što mi se doimalo kao svojevrsna dugogodišnja noćna mora, sa povremenim, ne tako retkim košmarima, kao horor– filmovima loše produkcije, jednog dana odigrao se bljesak...

Bilo je veče, i bio sam sam (što se ljudske populacije tiče), u svojoj momačkoj sobi, kad su me ponovo spopali poznati akteri mojih (i samo mojih) horor– hitova. U glavi su se odvijale scene sa utvarama koje se naizmenice približavaju i udaljavaju, uz nesnošljivu buku i zlokobni huk, i sve tako, kao pri nekakvom ulasku u zamišljeno predvorje pakla, uz moje istovremeno nejakom nastojanje da ih oteram, npr. pevušenjem neke vesele pesmice, tipa:

„Dje- voj- ke u ljet- nim ha- lji- na- ma vo- lim, pa- ba- pa“.

Ali, avaj, čim bih prestao da pevam, utvare bi nastavile da nasrcu, i sve tako, u krug.

A onda, istovremeno, desile su se dve stvari...

U jednom trenutku, potpuno nenamerno, prešao sam prstima po žicama gitare koju još uvek nisam znao ni da držim pravilno u rukama, a nekamoli da sviram;

Istoga trenutka, pred mene je iskočio on, anđeo Spasoje. Ako me pitate kako znam da je to bio on, reći ću samo to da svako ima dar da prepozna svog jedinstvenog anđela.

A potom, odigrale su se dve čarolije:

Utvare su iščilele, i nisu se pojavile više nikad, bar ne do danas;

Odgledavši film moje sahrane, koji je Režiser napravio ekskluzivno za moje oči, tada nisam osetio potrebu da se bilo kome poveravam. Prvo, ko bi mi verovao? A drugo, strah da će magija poklonjenog mi novog života možda i nestati nije bila mala.

Veoma važan detalj jeste i to da mi je Spasoje priznao da je onda kada je tvrdio da sam bio živ, bilo suprotno, da sam i te kako bio umro, i da je za moje vaskrsenje manje zaslužan on, nego – On. „Da, i scenario i režiju potpisuje On“, rekao je, uz široki osmeh.

Verujem, dragi čitaoče, da ćeš Ti i hteti i znati da u ovaj istiniti događaj poveruješ, a magiju poklonjenog mi novog života zajedno sa mnom sačuvaš.

Onaj

TEO KOS

Pričeka sam kasno poslijepodne, kad je sunce već bilo na zalazu i ljetna se sparina raspršila, da izađem iz kuće. Stari je Medo podigao jedno uho, a zatim lijeno ustao iz hlada šterne. Kao u vlasnika, i u psećem sporom hodu očitovale su se pozne godine. Već sam bio na izlazu iz svog dvorišta kad sam zastao. Misao mi je došla odjednom. Iznenadila me. Desetak sekundi sam razmišljao prije odluke. Vratio sam se do ulaza, iz džepa iskopao ključeve, i otključao vrata. Kao nekada. Ključ sam zakvačio o već hrđavi čavlič koji je virio iz fasade, namijenjen upravo tome. Oslanjajući se o svoj starački štap, prošao sam laganim koracima pored susjedne kuće. Zjapila je prazna. Vlasnice, sestre, udale su se i odselile. Talijanski turisti koji su nastanjivali kuću ovaj tjedan brčkali su se na nekoj plaži, doći će vjerojatno tek kasno navečer.

Iskoračio sam na cestu kada je Medo počeo lajati, gledajući u daljinu. Staračka mi čula nisu što su nekad bila. Ja ga nisam čuo, ali znao sam da pas najavljuje dolazak automobila, kao što je uvijek činio. Škiljio sam prema cesti koja se spuštala niz brdo, i nakon nešto traženja, ugledao sam ga. Čuo ga nisam i dalje. Današnji su automobili tako podmuklo tihi. Bio je crne boje. Prostran. Skupocjen. Nisam morao vidjeti tablice da bih znao da ne pripada našem – domaćem – čovjeku. Spustio se uz posljednju nizbrdicu i zaustavio tik do mene. Cijela je obitelj bila unutra. Djeca su se radosno prilijepila za staklo, promatrajući Medu, koji je jače zalajao. Povukao sam ga lagano za ogrlicu i ušutio je, ali pogled mu je i dalje bio prikovan za pridošlice. Vozač je sada spustio staklo i pomolio svoju preplanulu glavu. Najprije se ogledao oko sebe, a onda mi se obratio.

„Guten Tag.“ Oči su mu bile skrivene iza sunčanih naočala. „Können Sie uns helfen? Es scheint, dass wir uns verloren haben... Führt der Weg zum Meer?“ Čovjek je zastao, skinuo naočale iščekujući. „Um, sprechen Sie Deutsch? Englisch? Uh, beach? This way?“ Pokazao je rukom prema grubom makadamu u kojeg se par metara ispred vozila pretvarala asfaltirana seoska cesta.

Nisam razumio ni riječi, ali poput vidovnjaka čitao sam mu misli. Ne, ovim se putem ne može do plaže autom, jer ovo su posljednje kuće u selu. Dalje su samo seoski putevi, a tko hoće do mora, mora se spustiti pješke; od sela, pa niz brdo, po stazama utabanim samo nogama seljana ili kopitima goveda. Cijelim putem pratit će vas mirisi trave i zujanje pčela oko cvjetova mente; a ako se zaželite, sa trnovitog grmlja možete ubrati i pokoji sočan plod kupine. I tako, nakon sat vremena pješaćenja, na izlazu iz hrastove šumice koja označava posljednju etapu puta, stižete naposljetku do grubih stijena – naše „plaže“ – gdje smo se kao djeca pržili na suncu, kupali u kristalno bistrom moru, skupljali školjke, lovili rakove,

pecali, igrali se; gdje su nas očevi učili plivati, a njih djedovi, a djedove njihovi očevi, i tako unatrag nebrojenim generacijama. No, starih ljudi više nema, mladi su odselili, a goveda su rasprodana. Nijedna noga nije koračala tim putevima već godinama. Staze su zarasle, puteljci neprohodni, obrasli korijenjem i zapriječeni trnjem. Stoga, ne, gospodine. Ne možete ovdje do mora, kao nekada.

Umjesto svih ovih riječi, nasmiješio sam se i ja, i kratko odmahnuo glavom. Uz nešto gestikulacije dao sam čovjeku do znanja da ovdje nema ničeg za njega. Turist je slegnuo ramenima, okrenuo auto, i za trenutak je već brzao cestom u suprotnom pravcu, ostavivši mene i Medu u potpunoj tišini umrtvljenog sela.

Krenuo sam i ja svojim putem, uzbrdo. Medo me slijedio ukorak. Ubrao sam smokvu sa grane koja je virila preko suhozida, i zagrizao u plod. Malo dublje u zapuštenom voćnjaku rasle su i trešnje, no nisam se tamo zaputio. Našao sam se na vrhu uzbrdice, pored stare štale; u posljednjih nekoliko godina krov joj je popustio i sada se s pravom mogla zvati ruševinom. I ona je prodana, doduše, zbog zemljišta. Već su dolazili ljudi vršiti izmjere, i zasigurno će dogodine započeti radovi na nečem novom. Stajao sam na vrhu brežuljka, s okusom smokve u ustima, i gledao na rodno selo u udolini.

Bilo je to moje selo, ali jedva sam ga prepoznao.

Selo se razvilo, dobilo blagodati civilizacije, no pod koju cijenu? Nekoć tri skromna kućerka prepuna djece i životinja pretvorila su se u hrpicu raskošnih kuća, većinom praznih. Nastavim li uzbrdo, proći ću pored razrovanog brda gdje smo nekoć ubirali divlju kadulju. Strani ulagači sada tu grade niz identičnih vikendica. Na ulazu u gradilište strši metalni znak koji oglašava da će novonastalo „primorsko selo“ biti na prodaju.

Za života nisam bio odviše sklon pokazivanju emocija, ali kutevi očiju ipak su mi se navlažili. Prije nego li su se pretvorili u nešto više, okrenuo sam se i nastavio pored štale, dublje u šumu. Cijelim putem pratile su me aveti iz prošlosti, sjećanja na ljude kojih više nije bilo, na događaje koji su postali zrnca u pješčanom satu. Medo me pognute glave slijedio u stopu. Nisam se žurio, svjestan da imam sve vrijeme svijeta. Sunce je polako, ali sigurno zalazilo iza vrhova planina. Mjesečina i sjenke preuzele su vlast. Prolazio sam preko zaraslih livada. Bili su ovo nekoć pašnjaci, ali sada mi je trava sezala do koljena. Vijugao sam kroz puteljke neke utabane, neke potpuno zarasle. Nekoliko sam puta ugledao odraz sjajnih očiju iz tame. Medo bi zarežao, i iste bi odmah nestale uz šuškanje lišća i suhog granja. Nije me bilo strah; ni u jednom trenutku nisam se izgubio, jer ovuda sam išao nebrojeno puta, još dok sam čuvao goveda.

Naposljedku sam i stigao. Za razliku od svega ostalog, ovo je mjesto ostalo netaknuto. Baš kao nekada. Sjeo sam na travu podno starog hrasta, uz uzdah olakšanja. Medo je slijedio moj primjer i ispružio se pored mene. Bio sam zadihan, znoj mi je kapao sa čela. Sada mi preostaje samo pričekati. Blijede zrake mjesečine provlačile su se kroz krošnje. Naslonio sam se na široko deblo i zatvorio oči, osluškujući. Lišće je šuštalalo na noćnom povjetarcu. Negdje je zahučala sova. Minute su prolazile. Zaspao sam.

Medo je tihim režanjem prekinuo tišinu i raspirio mi laki san. Umirio sam ga i ustao. Prestao je režati, ali pogleda i dalje fiksirana u grmlje sprijeda. Protrljao sam pospane oči. Isprva se činilo kao da se malo tamnija sjenka odvojila od nakupine tame koja je bila šuma. Mirovala je. Zatim se ista sjenka počela smisleno pomicati, oblikovati. Ud po ud, uskoro sam mogao nazrijeti ljudski oblik. Čovjekolika sjenka stajala je ispred mene, providna, treperavih i nestalnih kontura. Srce mi je jače zakucalo, ali nisam se uplašio.

Njega sam upravo i čekao.

Spominjao Ga je još djed. Kada bi se vratio kući na kraju dana, nakon što bi smjestio krave u štalu, znao bi reći: "Vidio sam danas *Onoga* u šumi." *Onoga*. Izrekao bi to bez promjene u boji i tonu glasa. Baka bi samo kimnula, otac – možda zantiželjno – podigao pogled, ali to bi bilo to, najnormalnija činjenicu, oko koje se nije bilo potrebno dalje izjašnjavati. Kao dijete nisam obraćao previše pažnje na te riječi. Zatim ga je počeo vidati moj otac. *Onoga*, što luta šumama rodnog kraja. Naposljetku, ukazao se i meni, prije nekih petnaest godina, nakon smrti supruge. Ja nisam nikome pričao o *Onome*, jer nismo imali djece. Ukazao mi se kada sam počeo živo osjećati kako se moje selo, kako se svijet, oko mene mijenja, a ja gubim snagu potrebnu za prilagodbu, gubim svoje mjesto u njemu.

Gubim korak s vremenom.

Onaj je bio tu i prije, vjerojatno oduvijek. Bio je tu kada je uljne fenjere zamijenila električna struja. Kada je magarca i plug zamijenio traktor i kombajn. Kada je umjesto radija stigao televizor. Kada je umjesto televizora došlo računalo, mobitel, i cijela svita modernih čuda. Čuda koja su tjerala prošlost iz sadašnjosti, čuda koja su bila vjesnici promjene, neke drukčije sutrašnjice. Bolje ili lošije, ne znam. Ali drukčije svakako. No prošlost nikada potpuno ne nestaje, neki njezin dio uvijek se prikači za sadašnjost i ustraje, egzistira u mračnim i osamljenim mjestima. Duh prošlosti koji pohodi sadašnjost, i iz sjenke promatra nastajanje vrlog novog svijeta. A za čovjeka koji živi u prošlosti nema mjesta u tom svijetu.

I sada, osjetio sam se bliži *Onome* nego ikada. Okrenuo sam se, pogledom potražio Medu. Gledao me ravno u oči. Nije cvilio, nije žalovao. Shvaćao je i on. Nasmiješio sam se i lagano kimnuo glavom u znak pozdrava jedinom preostalom prijatelju.

Prišao sam sjenki. *Onaj* mi je pružio ruku, a ja sam ju bez premišljanja prihvatio. Osjetio sam kako rastvaram, nestajem, kako se moja materija rasipa i postaje dio same sjenke. Umjesto straha, obuzeo me spokoj kakvog nisam osjetio godinama. Pred očima mi je nestalo šume i noći, i našao sam se u selu. Ne ovom sada, uređenom i praznom, nego onom kao nekada; kada se iz kuća širio smijeh i miris svježeg pečenog kruha, kada smo se igrali u travi, valjali po zemlji, lovili leptire i žabe, jeli zrele trešnje iz voćnjaka, muzli krave, spuštali se do mora mirisnim putevima prirode. To je bilo moje selo. Moje vrijeme. Tu sam pripadao.

Bio sam kod kuće.

Sadržaj

Impresum	02
Predgovor urednika	04
Violeta Dimitrijević: Utisak gostujućeg člana žirija	06
Izabrane priče	
1. mesto: Nataša Bartula – Grom iz vedra neba	10
2. mesto: Dejan Andrejić – San	12
3. mesto: Aleksandar Marjanović – Moja zvezda	14
Aleksandra Filipović – Devojčica iz skloništa	16
Alma Zornić – Duša sa usana	18
Dana Hill – Otvorite oči... Budni ste	20
Dejan Jovanović – Čvorište	23
Nataša Milić – Žeđ	26
Ivan Ristić – Bauk	29
Ladislav Babić – Invazija blagokradica	31
Mira Satarić – Jedne noći na Dunavu	33
Mirela Bašić – Zov duše	36
Miroslav Pavlović – Ogledalo	38
Ilija Veselinov – Persona instabilis	41
Petar Ivas – Violeta s onoga svijeta	43
Stevan Čvorović – Izveštaj iz prve ruke o zabrinjavajućem događaju	45
Stevan Šarčević – Buđenje	47
Taz Kaan – I oni su ljudi	50
Zorica Zoja Mladenović – Zavukla sam se u svoje srce	52
Tanja Rajevac – Znakovi	57

Vitomir Ćurčin – Ljubičice iz štrikova	60
Vladimira Becić – Sat	63
Nenad Petrović – Večiti kalendar života i smrti	65
Andrea Žigić Dolenc – Hotel Ašer	67
Dragan Pavlović – Nevidljiva nit	69
Bonus priče	
Bojana Trivić – Moj gavrane	72
Goran Kojić – Spasovdan, Spasoje, On i ja	75
Teo Kos – Onaj	78
Sadržaj	82
Dodatne informacije	84

Dodatne informacije

Ova elektronička zbirka koristi sledeće fontove:

Libersina

Autor: Siniša Reberski

Caviar Dreams

Autor: Lauren Thompson (Nymphont)

www.nymfont.com

IM Fell English SC

Autor: Iginò Marini

www.iginomarini.com

Svi fontovi korišćeni su prema uslovima besplatnih licenci Apache License v2.00 i SIL Open Font License v1.10.

